

STANJE IN PROBLEMI SLUŽBE SOCIALNEGA VARSTVA

I.

Socialno zdravstveni zbor Skupščine SR Slovenije je 14.2.1964 sprejel priporočilo o ustanavljanju in delu centrov za socialno delo, novembra istega leta pa je razpravljal o poročilu, kako se priporočilo izvaja. Republiškemu sekretariatu za zdravstvo in socialno varstvo je naročil, naj sistematično spremlja razvoj in delo socialnih služb ter občasno poroča.

Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo s predloženo informacijo obvešča Izvršni svet in Socialno-zdravstveni zbor Skupščine SR Slovenije o stanju in problemih socialnih služb v občinah in socialnega dela v delovnih organizacijah v gospodarstvu, družbenih službah ter na drugih področjih in predlaga smer bodočega razvoja te družbene dejavnosti.

Informacija ne zajema področja rednega in izrednega izobraževanja kadrov za to področje. O tem bo predložila posebno poročilo Višja šola za socialne delavce v Ljubljani.

Informaciji je priložena prognoza potreb števila strokovnih kadrov v občinskih socialnih službah in v družbenih službah za prihodnjih 5 let, prikaz potrebnih finančnih sredstev za nagrajevanje teh kadrov in kratka vsebina socialnega dela po področjih.

II.

Vsebina nalog socialno varstvene dejavnosti izhaja iz stopnje družbeno ekonomskega razvoja naše socialistične skupnosti in je pomemben del pri uresničevanju socialne varnosti državljanov. Socialna varnost je celoten sistem skrbi za človeka, od njegove pravice do dela in s tem ustvarjanja gmočnih pogojev za življenje pa do družbene pomoči, ko ne more več

skrbeti zase in varovati svojih pravic. Del tega se uresničuje s socialno varstveno dejavnostjo, ki ima namen odstraniti in preprečiti motnje, ki bi utegnile nastopiti ali so že nastopile v življenju in delu posameznika, družine ali skupin prebivalstva in jih mobilizirati za reševanje njihovih lastnih problemov. Socialna služba pomaga, da se optimalno izkoristijo lastne sile in možnosti posameznika, ne glede na problem ali stopnjo prizadetosti. Aktivno sodelovanje posameznikov ali skupin prebivalstva pri reševanju lastnih problemov zagotavlja večji uspeh in razvoj njihovih psihičnih in fizičnih sposobnosti.

Pri obravnavanju socialno varstvene dejavnosti ni možno mimo nekaterih dejstev, ki so za položaj in razvoj te dejavnosti odločujoča. Ni možno mimo gospodarskih, socioloških in drugih premikov kot tudi mimo sistemsko pravnih, političnih in drugih dokumentov, ki so odločilno vplivali na spremembo vsebine, strukture in obsega socialno varstvenih nalog. Te spremembe so vplivale, da posamezne vrste socialnih problemov, ki so posledica prejšnjih družbenih ureditev, vojn in drugih vplivov (nepreskrbljena starost, brez zdravstvenega varstva, invalidnost, žrtve vojne, beračenje ipd.), počasi odmirajo, nastajajo pa nove vrste problemov, ki jih povzroča industrializacija, migracija prebivalstva, množično zaposlovanje žena in drugi družbeno ekonomski pojavi. Nerešeni problemi zaposlenih delavcev, posameznikov in družin negativno vplivajo tudi na druga področja družbenega življenja, zlasti na gospodarstvo. Manifestirajo se v raznih oblikah in vplivajo na nižjo produktivnost zaposlenih delavcev, na slabše ekonomsko stanje posameznikov in družin ter družbe kot celote.

Razvoj socialističnih družbenih odnosov in pospešeni razvoj gospodarstva je povzročil nagle spremembe v strukturi prebivalstva. Število kmečkega prebivalstva se je znižalo od 59,2 % v letu 1939 na 27 % v letu 1965; v mestih je koncentrirano 35,6 % vsega prebivalstva Slovenije. Z razvojem gospodarstva se je povečala splošna zaposlenost in zaposlenost žena (leta 1965 je bilo od vseh zaposlenih 39,4 % žena), kar bistveno vpliva na kvalitativno in kvantitativno spremembo strukture problemov socialnega varstva.

Slovenska družina je vedno manjša in je sestavljena predvsem iz roditeljev in otrok (ob popisu prebivalstva leta 1961 je prišlo na gospodinjstvo povprečno 3,47 članov). Zaradi slabo razvitega varstva otrok in nerazvitih dejavnosti za pomoč družini in zaposlenim staršem, družina z izrednimi napori in lastno iznajdljivostjo rešuje vprašanja, ki nastopajo zaradi zaposlenosti obeh roditeljev.

Vse te spremembe vplivajo, da dejavnost socialnega varstva vedno bolj prerašča iz ozke skrbi za materialno nepreskrbljene skupine prebivalstva v skrb za odpravo motenj, ki niso materialnega značaja, temveč nastopajo kot posledica spremenjenih življenjskih in delovnih situacij. To so problemi prilagoditve delavcev v novo industrijsko sredino in novim pogojem življenja ter odnosov med ljudmi, neurejeni problemi stanovanj in varstva otrok, pa tudi problemi, ki izhajajo iz človekovih osebnih lastnosti, njegovih odnosov v družini, okolju in družbeni skupnosti, iz njegovih potreb in interesov. Ker se ti problemi niso reševali vzporedno z razvojem gospodarstva, število kurativnih socialnih problemov narašča in ima negativne posledice na vseh področjih družbenega življenja.

V SR Sloveniji narašča število otrok in mladine pod družbenim varstvom. Leta 1960 so imele socialne službe občin v evidenci 15.882 otrok in mladine (indeks 100), leta 1965 pa 21.388 (indeks 134), še posebno pa se je v tem obdobju povečalo število izrečenih vzgojnih ukrepov nad mladoletnimi delinkventi (indeks od 100 na 175). Pojavljajo se vedno novi socialni problemi kot je skrb za otroke v tujini zaposlenih delavcev, zaposlovanje mladine, rehabilitacija in zaposlovanje mladine z motnjami v telesnem in duševnem razvoju in drugi.

Z razvojem splošne ekonomske in civilizacijske ravni družbe se daljša življenska doba prebivalcev. V SR Sloveniji je po prognozi v letošnjem letu že 13,4 % prebivalcev starih nad 60 let. To nalaga socialnim službam posebno odgovornost za varstvo ostarelih oseb tako v mestih kot na podeželju, še

posebej v predelih, kjer je bil odhod mlajšega za delo sposobnega prebivalstva v industrijska središča močnejši.

Osnovni nosilci socialno varstvene dejavnosti je občina, kjer ljudje živijo in delajo, istočasno pa je družbeno politična skupnost proizvajalcev, upravljalcev in potrošnikov dobrin. Socialno varstveno dejavnost opravljajo socialne službe v okviru upravnih organov občinskih skupščin ali kot samostojne službe v centrih za socialno delo.

Doslej se je delo socialnih služb v večini občin omejevalo na skrb za posameznike takrat, ko so sami iskali pomoč ali ko je bila socialna motnja tako velika, da je negativno vplivala na širše okolje. V sedanjem obdobju pa tak način reševanja socialnih problemov ni in ne more biti uspešen, temveč je treba prilagoditi metode socialnega dela novo nastalim problemom in pojavom. Klasična orientacija dela na področju socialne kurative, ki obsega le določene kategorije posameznikov ali skupin prebivalstva in pozna le nekatere oblike pomoči ter najpreprostejše metode dela, ne more reševati pomembnih družbenih vprašanj. Potrebna je odločnejša preusmeritev socialnega varstva v preventivno delo s tem, da bodo socialni problemi reševani načrtno, strokovno in bolj demokratično.

V prihodnjem obdobju mora biti socialno delo usmerjeno v preprečevanje nastajanja socialnih pojavov in problemov predvsem na:

- področje varstva otrok, ki zajema varstvo malih in šolskih otrok, ureditev prehrane, skrbništvo in druge posebne kategorije otrok in mladine pod družbenim varstvom,
- področje varstva ostarelih in osamelih oseb.

Da bodo socialne službe lahko uspešno opravljale svoje obsežne naloge, se morajo tesneje povezati z družbeno političnimi in drugimi organizacijami v občini in krajevni skupnosti, ki imajo v svojih programih dela skrb za človeka. Na področju varstva

otrok je posebno pomembno sodelovanje socialnih služb z zvezo prijateljev mladine, pri skrbi za ostarele prebivalce pa z organizacijo rdečega križa. Konkretna pomoč in pripravljenost za sodelovanje teh in drugih družbenih sil je za razvoj socialno varstvene dejavnosti izredno pomembna, saj delujejo neposredno v okolju, kjer nastajajo socialni problemi. Zato je krajevna skupnost najprimernejša oblika za neposredno pomoč prebivalcem in za uresničevanje sodelovanja in dopolnjevanja dejavnosti strokovnih socialnih služb in družbenih organizacij.

III.

Socialno varstveno dejavnost razvija in uresničuje vrsta dejavnikov: občinska skupščina, ki usmerja in spremlja politiko skrbi za človeka na svojem območju, delovne organizacije, krajevne skupnosti, družbeno politične organizacije ter druge samoupravne skupnosti. Konkretna naloga pa izvršujejo socialne službe v občini, kadrovske socialne službe v delovnih organizacijah, socialni delavci v družbenih službah, krajevne skupnosti in družbeno politične organizacije, socialni delavci v oddelkih za mladinsko kriminaliteto, v institucijah za izvrševanje kazni ter drugod.

Socialne službe morajo opravljati naloge na podlagi zakonitih predpisov in potreb razvoja gospodarskega in družbenega življenja v skladu s smernicami družbeno političnih skupnosti in njenih organov. Naloge, ki naj jih socialne službe opravljajo pa so mnogo zahtevnejše kot so trenutne kadrovske in materialne možnosti službe, ki se kot strokovna služba šele uveljavlja. Počasno uveljavljanje stroke ima svoje vzroke predvsem:

- v pomanjkanju znanstveno raziskovalne osnove, na kateri bi gradila in jo z izkušnjami in novimi izsledki le dopolnjevala,
- v pomanjkanju kvalificiranega kadra in premajhnem številu kadrov,
- v nizko odmerjenih in nestalnih virih sredstev za socialno varstveno dejavnost v primerjavi s problemi.

Vsebinska naloga socialnih služb, ki izhajajo iz zakonitih in drugih predpisov ter splošnih družbenih potreb je predvsem:

- reševanje socialnih problemov posameznikov in skupin prebivalstva,
- spremljanje in analiziranje socialnih problemov in pojavov ter ugotavljanje vzrokov njihovega nastajanja; predlaganje ukrepov za preprečevanje nastajanja socialnih problemov;
- koordinacija in sodelovanje z drugimi organi in organizacijami in krajevnimi skupnostmi na svojem območju pri skupnem reševanju socialnih vprašanj.

V zvezi z nalogami, ki jih imajo socialne službe občin na podlagi zakonskih predpisov, so dosegli napredek v tistih občinah, kjer imajo zaposlene strokovne socialne delavce. Zlasti velja to v primerih, ko gre za posege v družinske odnose in v mladoletnikovo osebnost. Pri uveljavljanju sodobnih metod socialnega dela pa socialne službe nimajo vedno dovolj opore pri upravah občinskih skupščin in morajo vedno znova dokazovati, da ima socialno delo, ki obravnava človekovo osebnost in njegove najbolj intimne in občutljive zadeve, posebne metode dela, ki jih je treba upoštevati in katere morajo opravljati za te naloge usposobljeni kadri.

Sistematično preventivno reševanje socialnih problemov se razvija počasi. Kvalitativna sprememba v delu socialnih služb je analiziranje socialnih pojavov. Izdelanih je bilo nekaj primernih in kvalitetnih analiz s področja otroškega varstva, kategorizacije otrok in mladine, mladoletnih prestopnikov, ostarelih in osamelih kmetov in z drugih področij. Občinska skupščina in drugi organi v občini so ta vprašanja obravnavali in sprejeli ustrezne predpise, sklepe in stališča.

Kljub nekaterim konkretnim uspehom pri reševanju določenih socialnih vprašanj pa socialne službe v mnogih občinah pretežno rešujejo le kurativne socialne probleme. Izjema so tiste občine, ki imajo izdelane programe razvoja socialnega varstva ter vsklajene

s potrebami in možnostmi območja. Glavni vzrok za to so neproučene potrebe tako v okviru občin kot v republiki, ki zaradi premajhnega števila kadrov in materialnih sredstev ne more uspešno izvajati vseh nalog in razvijati raziskovalne dejavnosti na tem področju.

Sodelovanje občinskih socialnih služb z drugimi strokovnimi službami in dejavniki v komuni se ne odvija dovolj sistematično in po določenem programu z intencije skupnega reševanja socialnih vprašanj. Pogost vzrok za to je ne dovolj jasen koncept dela in smer, v katero naj se socialno varstvena dejavnost razvija. Nekatere službe še vedno niso opustile starih navad kabinetnega in administrativnega reševanja socialnih problemov. Rešujejo jih predvsem takrat, ko sami iščeje pomoč ali pa so tako pereči, da motijo okolico. Tak način dela ne more preprečiti nastajanja novih socialnih problemov. Potrebne so sistematične preventivne akcije, ki sicer ne dajejo takojšnjih rezultatov in potrebujejo v prvem obdobju večja materialna sredstva, so pa toliko bolj uspešne in vplivajo na zmanjšanje števila kurativnih primerov in sredstev za to dejavnost.

Vzroki, da socialne službe svojega dela še vedno niso prilagodile novim nalogam in potrebam so predvsem v kadrovskih in materialnih težavah občin. Od skupnega števila 329 delavcev v teh službah je le 86 (24 %) diplomiranih socialnih delavcev in 11 (3 %) delavcev z visoke strokovno izobrazbo, 42 % delavcev ima srednje in 15 % delavcev nižje izobrazbo. V 23 občinah (37 % vseh občin) pa socialne službe nimajo niti enega diplomiranega socialnega delavca. Delo socialnih služb v teh občinah strokovno ne napreduje in je že vrsto let na isti ravni. Posledica tega je pomanjkljivo izvajanje določenih zakonskih predpisov in administrativno reševanje socialnih primerov.

Socialnim službam močno primanjkuje kadrov z visoko izobrazbo in še posebej sposobnih vodstvenih kadrov, ki bi bili na tem področju dobri strokovnjaki, organizatorji dela in razgledani družbeni delavci. Uspešno strokovno delo in afirmacija socialnih služb v

veliki meri zavisita prav od teh kadrov. Zato naj bi čimveč sposobnih socialnih delavcev nadaljevalo šolanje na visoki šoli za socialne delavce, ki jo predvideva SR Hrvatska, ali na drugih visokih šolah.

Področje socialnega varstva nima organizirane službe, ki bi skrbela za sistematično dopolnilno izobraževanje socialnih in drugih delavcev kot imajo to druga področja družbenih služb. Majhno število seminarjev, ki jih organizira Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo sam ali skupaj z Izobraževalnim centrom pri Višji šoli za socialne delavce v Ljubljani, ne more bistveno vplivati na zvišanje strokovne ravni kadrov v socialnem varstvu. Zato bo moral Izobraževalni center pri VŠSD v bodoče skrbeti za sistematično dopolnilno izobraževanje socialnih delavcev.

Nestalna in nizke edmerjena sredstva za financiranje socialne dejavnosti so naslednji razlog, ki močno zavira nadaljnji razvoj socialnih služb. Ne gre samo za zagotovitev potrebnih sredstev za dejavnost socialnega varstva, temveč tudi za ustvaritev potrebnih pogojev za nemoteno delovanje socialnih služb. Občine v skladu s svojimi ekonomskimi zmogljivostmi zagotovi najpotrebnejša sredstva za družbene pomoči, za otroke, mladino in odrasle v zavodih ter za druge dajatve. Največkrat pa ni na razpolago zadostnih sredstev za kadrovske izpopolnitev socialne službe, kar je tudi eden od osnovnih vzrokov, da se preventivno delo ne razvija v širšem obsegu.

Nesorazmerne razlike v številu kadrov kažejo, da se socialne varstvena dejavnost v občinah različno vrednoti. Število kadrov pogosto ni v skladu z obsegom, vsebine in strukture socialne problematike v občini, kar pove že podatek, da pride 1 socialni delavec v občini Ljubljana-Center na 3260 prebivalcev, v občini Maribor-Center na 5.280 prebivalcev in v občini Kamnik na 20.250 prebivalcev. Povprečje za SR Slovenije je 7.700 prebivalcev na 1 delavca v socialnem varstvu in 20.000 prebivalcev na 1 diplomiranega socialnega delavca.

Omenjeni problemi zavirajo tudi nadaljni razvoj centrov za socialno delo. V letu 1965 je bil v SR Sloveniji ustanovljen le eden (Ptuj), v začetku izvajanja gospodarske reforme v letu 1965 pa ukinjena dva centra za socialno delo (Žalec in Trbovlje). Socialna služba je sedaj organizirana v 49 občinah v upravnih organih občinskih skupščin, v 13 občinah pa v centrih za socialno delo.

Poleg materialnih in kadrovskih težav občin je glavni vzrok, ki zavira nadaljnji razvoj služb in centrov za socialno delo dejstvo, da je področje socialnega varstva edino izmed družbenih služb, ki nima osnovnega vsebinskega zakona, niti enotnih predpisov o svoji organizaciji in financiranju. Ob takem pravnem stanju posebno stopa v ospredje neurejen pravni status centrov za socialno delo, ki še vedno nimajo javnega pooblastila za vodenje upravnega postopka in izdajanje upravnih odločb.

Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo bo pripravil v letu 1967 osnutek predloga zakona o socialnem varstvu, njegovi organizaciji in financiranju. Ta predpis bo vsebinsko opredelil okvire socialno varstvene dejavnosti, pripomogel k nadaljnji organizacijski utrditvi socialnih služb in k urejenosti financiranja tega področja. Že sedaj pa je pred pristojnimi skupščinskimi organi v obravnavi predlog zakona o določitvi skrbniškega organa v občini, kjer se predlaga tudi center za socialno delo kot skrbniški organ.

Zaradi objektivnih težav, ki nastopajo v zvezi z ustanavljanjem novih centrov za socialno delo je potrebne strokovne krepiti službe socialnega varstva v občinski upravi ali zavodih, da bodo sposobne opravljati obsežne naloge. Za izpopolnitev teh služb bi bile potrebnih v naslednjih 5 letih 161 novih strokovnih kadrov, kar pomeni letni prirast 32 novih delavcev. S tem bi bile zagotovljene minimalne potrebe po številu strokovnih kadrov in omogočena preusmeritev dela v preventivno reševanje socialnih vprašanj, na 1 strokovnega delavca pa bi tako prišlo 4.500 prebivalcev.

Za namestitve novih kadrov bi bilo potrebno letno 537.600 ND dodatnih sredstev in skupno za naslednjih 5 let 8,080.800 ND (glej prilogo).

IV.

Socialno varstveno dejavnost občin opravljajo centri za socialno delo in upravni organi občinskih skupščin kot matične službe socialnega varstva v občini. Njihova prizadevanja pa dopolnjuje socialno delo na drugih področjih, ki se razvija odvisno od potreb in možnosti.

V krajevnih skupnostih, kjer se prepletajo interesi prebivalca, proizvajalca in upravljalca je možno razviti vrsto dejavnosti za pomoč sočloveku. Vendar se socialno varstvena dejavnost v krajevnih skupnostih, ki vsebuje predvsem razne preventivne oblike otroškega varstva in pomoči ostarelim prebivalcem, razvija zelo počasi in ne najdejo prave vsebine dela. V mnogih krajevnih skupnostih se socialno delo omejuje na signalizacijo socialnih primerov občinski socialni službi, bodisi na lastno pobudo ali ko jih ta zanje zaprosi. Skupne potrebe prebivalcev ali določeni skupin, ki so značilni za posamezna območja, rešuje le malo krajevnih skupnosti, predvsem v mestih in industrijskih središčih.

Delo socialnih komisij sloni na prostovoljnih socialnih delavcih. Komisije so kadrovske šibke in nimajo mladega naraščaja, ki bi bil pripravljen za prostovoljno socialno delo. Pri pridobivanju kadrov za to dejavnost bo potrebna pomoč vseh družbeno-političnih organizacij in društev na terenu ter pomoč in strokovne usmerjanje pri izdelavi in realizaciji programov dela socialne dejavnosti s strani občinskih socialnih služb. Socialne službe doslej krajevnim skupnostim niso pomagale pri pridobivanju novih kadrov in niso dovolj skrbale za usposabljanje prostovoljnih socialnih delavcev, ker ne znajo prav ceniti njihove pomoči in sodelovanja pri preprečevanju nastajanja socialnih pojavov.

Socialno delo na šolah se ne razvija enakomerno in v skladu s potrebami, ki prav na področju vzgoje in varstva otrok vedne bolj naraščajo. Socialno delo na šolah ima izrazite preventivni značaj, saj sistematično delo lahko odkloni in prepreči razna odstopanja, vzgojno ogroženost in druge socialne pojave pri učencih, ki se v šoli najprej opazijo.

Sedaj dela na osnovnih šolah 29 socialnih delavcev in 15 v drugih vzgojno izobraževalnih in vzgojnih zavodih ter posvetovalnicah na področju rednega in posebnega šolstva. V SR Sloveniji je 1.085 osnovnih šol (od tega 56 šol z nad 800 učenci) z 238.997 učenci, med katerimi so tudi taki, ki imajo slab učni uspeh prav zaradi neurejenih socialnih razmer, vzgojne ogroženosti ali drugih problemov.

Na razvoj socialnega dela v šolah vplivajo težave v financiranju vzgojno izobraževalne dejavnosti. Čeprav prosvetni delavci priznavajo potrebo po socialnem delavcu na šoli, povsod le niso dovolj uporni, da bi prodrli z zahtevo in dobili za delovno mesto socialnega delavca potrebna finančna sredstva. Vodstva šol in njihovi samoupravni in družbeni organi bi morali skupaj s pedagoškim kadrom storiti vse, da se socialno delo na šolah organizira, kar bo pripomoglo k zdrave-
mu in nemotenemu razvoju mlade generacije. Skupno s socialnimi delavci si morajo prizadevati, da bo socialno delo dobilo svoje mesto tudi v statutih izobraževalnih skupnosti.

Socialno delo v zdravstvu ima pomembno vlogo pri kompleksni psihosomatski in socialni obravnavi človeka in pomaga pri odklanjanju socialnih vzrokov, ki utegnejo vplivati na poslabšanje zdravstvenega stanja bolnikov. Strokovno navodilo Sveta za zdravstvo SR Slovenije iz leta 1963 priporoča, naj bi bilo socialno delo organizirane v vseh stacionarnih zdravstvenih zavodih, pa tudi zdravstvenih domovih in dispanzerjih. Kljub priporočilu v razvoju socialnega dela v zdravstvu ni vidnejših premikov (v zdravstvenih zavodih v SRS dela 31 socialnih delavcev).

Vzrok za počasen razvoj je neenakovredno vrednotenje socialnega dela s strani zdravstvenih delavcev v nekaterih zavodih in mnenje, da socialne probleme bolnikov lahko rešuje pristojna občinska socialna služba. Odprtih je še vrsta organizacijskih, metodoloških in ne nazadnje finančnih vprašanj, ki jih bo potrebno reševati vzporedno s ponovno akcijo za priznanje socialnega dela kot enega bistvenih elementov pri zdravljenju bolnikov.

Glavna naloga kadrovske socialnih služb v delovnih organizacijah v gospodarstvu je preventivno delo in ima neposreden vpliv na večjo delovno storilnost ter odpravlja osebni faktor pri nesrečah na delu. V te službe so vključeni tudi socialni delavci.

Nekatere kadrovske socialne službe so pri urejanju osebnih problemov in vprašanj družbenega standarda delavcev prek samoupravnih organov dosegle vidne uspehe (razni ukrepi za ureditev stanovanj, prehrane, rekreacije, otroškega varstva, zmanjšanje nesreč pri delu ipd). K temu so doprinesli svoj delež tudi socialni delavci, ki delajo na področju skrbi za delovnega človeka. Praksa in široke preventivno delo kadrovske socialnih služb in socialnih delavcev v nekaterih delovnih organizacijah sta potrdili, da je njihovo delo, če je usmerjeno v postopno reševanje problemov pretežne večine delavcev, za delovne organizacije zelo pomembno in ima neposredni vpliv na njihov osebni in družbeni standard.

Organizacije kadrovske socialnih služb v delovnih organizacijah nihče sistematično ne spremlja, niti ni zajeto v redno statistično službo. Po nepopolnih podatkih je bilo v letu 1965 zaposlenih v gospodarstvu 82 socialnih delavcev, kar je od 2.723 gospodarskih organizacij v SRS komaj 3 %. V zadnjem letu pa delovne organizacije sprejemajo vedno manj socialnih delavcev, zato bo potrebno ugotoviti vzroke in jih s skupnimi prizadevanji čimprej odpraviti.

Socialni delavci delajo tudi na določenih delovnih mestih v zavodih za zaposlovanje delavcev, v zavodih za socialno žavarovanje, na sodiščih, v oddelkih za mladinske kriminalitete, v institucijah za izvrševanje kazni ter drugod.

V službi za zaposlovanje delavcev opravljajo socialni delavci različne operativno delo pri iskanju in posredovanju zaposlitve invalidom in za delo manj zmožnim osebam. Izredno pomembno delo opravljajo tudi v socialnem zavarovanju, zlasti na področju invalidskega zavarovanja, kjer se prepletajo zdravstveni in socialni problemi (rehabilitacija, prekvalifikacija in zaposlovanje invalidnih oseb, adaptacija delovnih mest, rehabilitacija invalidnih otrok itd.). Izobrazba socialnih delavcev za ta delovna mesta je zelo primerna, ker morajo delavci v socialnem zavarovanju poleg materialnih predpisov poznati tudi metode socialnega dela, da lažje spoznajo človekove osebne lastnosti, njegove probleme in socialno stanje ter glede na to poiščeje najbolj ustrezno zaposlitev.

Problem nadaljnjega razvoja socialnega dela na drugih področjih je splošni družbeni problem in ga je treba ocenjevati z vidika splošne skrbi za človeka na vseh področjih družbenega življenja. Čim bolj bo socialno delo prodrlo v krajevne skupnosti, delovne organizacije, šole, zdravstvene in druge zavode, temvečji in hitrejši bo uspeh. Socialni delavci na teh področjih pa morajo s svojim preventivnim socialnim delom vplivati na preprečevanje socialnih pojavov in socialne probleme reševati tam, kjer nastajajo. S tem bodo razbremenili socialne službe v občinah in vplivali na smotrno trošenje finančnih sredstev.

V.

Povzetek in predlogi

Socialno varstvena dejavnost je tisti element družbene ekonomskega življenja, ki se pojavlja povsod, kjer ljudje živijo in delajo. Osnovni dejavnik pri izvrševanju te funkcije je občina, ki prek centrov za socialno delo in upravnih organov izvršuje te družbene funkcije. Dejavnost teh služb pa dopolnjuje socialno delo v krajevnih skupnostih, šolah, zdravstvenih zavodih, v delovnih organizacijah in drugih samoupravnih skupnostih. Prizadevanja vseh teh dejavnikov na področju skrbi za človeka predstavljajo sinhronizirano celoto. Odsotnost enega od njih lahko povzroči neskladnost v skupnem prizadevanju zagotoviti delovnemu človeku so-

cialno varnost. Zato se morajo socialne službe v občinah in socialno delo na drugih področjih skladno razvijati in med seboj dopolnjevati.

V preteklem obdobju so bili z ustanovitvijo centrov za socialno delo doseženi zadovoljivi uspehi, zastajalo pa je razvijanje socialnega dela na drugih področjih. Z uvajanjem sodobnejših metod dela in večjo strokovnostjo socialnih služb je bilo predvsem v nekaterih občinah izboljšano varstvo otrok in odraslih pod družbenim varstvom. V vseh občinah pa je bil pomanjkljiv razvoj preventivnega socialnega dela, kar je vplivalo na naraščanje števila kurativnih socialnih problemov.

V prihodnjem obdobju mora biti razvoj socialnega varstva usmerjen v sistemsko ureditev in organizacijsko ter kadrovske izpopolnitev službe socialnega varstva, na utrjevanje centrov za socialno delo in razvijanje socialnega dela v krajevnih skupnostih, v družbenih službah in v gospodarstvu. Prednost morajo imeti tista področja in oblike varstva, ki preprečujejo nastajanje novih socialnih problemov in pojavov. Težišče dela mora biti predvsem na razvijanju preventivnih oblik otroškega varstva in varstva ostarelih oseb v cilju, vzgojiti zdravo generacijo mladih državljanov in upravljalcev ter omogočiti zadovoljno starost vsem, ki so svojo dolžnost do družbe opravili. Povečana skrb za obe skupini prebivalcev pa bo vplivala na večjo delovno storilnost aktivnih prebivalcev ter zviševala njihov osebni in družbeni standard.

Za nadaljnji in skladni razvoj socialnih služb in socialnega dela na drugih področjih ter preusmeritev dela v preprečevanje nastajanja socialnih pojavov in problemov je potrebno:

- da občinske skupščine organizirajo socialne službe tako, da bodo lahko učinkovito opravljale svoje naloge v skladu z vsebino, obsegom in strukturo socialno varstvene dejavnosti v občini;
- da občinske skupščine številčno in strokovno izpopolnijo socialne službe in zagotovijo tak strokovni nivo, da bo omogočeno preventivno delo;

- da občinske socialne službe izdelajo programe razvoja socialnega varstva v občini na osnovi družbeno gospodarskih potreb in možnosti svojega območja, katere naj sprejmejo občinske skupščine;
- da občinske socialne službe usmerijo svoje delo v preprečevanje nastajanja socialnih problemov, predvsem na področju otroškega varstva in varstva ostarelih oseb in pomagajo krajevnim skupnostim pri razvijanju socialnega dela in usposabljanju prostovoljnih socialnih delavcev;
- da krajevne skupnosti s pomočjo strokovne službe razvijajo mrežo prostovoljnih socialnih delavcev in usmerijo svoje delo v razvoj preventivnih oblik socialnega dela;
- da Zavod SRS za napredek šolstva spremlja in analizira pogoje za nadaljnji razvoj socialnega dela v vzgojno izobraževalnih zavodih in priporoči, da postane socialno delo sestavni del vzgojno izobraževalnih prizadevanj;
- da Republiški zdravstveni center spremlja in analizira pogoje za nadaljnji razvoj socialnega dela v zdravstvenih zavodih in priporoči, da socialno delo čimprej postane sestavni del zdravstvene dejavnosti;
- da Gospodarska zbornica Slovenije skupno z Republiškimi svetom sindikatov Slovenije spremlja razvoj kadrovske socialnih služb v delovnih organizacijah in priporoči, da jih čimprej organizirajo povsod, kjer je to potrebno;
- da Društvo socialnih delavcev Slovenije spremlja razvoj socialnih služb na vseh področjih in poveča skrb za strokovno izobraževanje socialnih delavcev;
- da zavodi za socialno zavarovanje kot zele razvita socialna služba na določenem področju skrbi za človeka, izpopolnjuje strukturo zaposlenih s kadri, ki bodo poleg materialnih predpisov poznali tudi sodobne metode socialnega dela in jih vnesli v te službe;
- da Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno

varstvo zagotovi pojačano strokovno pomoč službam socialnega varstva v občinah in na drugih področjih;

- da Višja šola za socialne delavce prilagodi študijski program potrebam socialnih služb in stopnji družbeno ekonomskega razvoja ter posebno poudari usposabljanje za preventivno delo;
- da republika z zakonom uredi področje socialnega varstva, organizacijo in financiranje.

Priloga 1

NALOGE SOCIALNO VARSTVENE DEJAVNOSTI

Centri za socialno delo in upravni organi občinskih skupščin

Služba socialnega varstva v občini spremlja socialne probleme in pojave, jih analizira in odkriva vzroke njihovega nastajanja. Občinski skupščini in njenim organom predlaga ukrepe za odpravo in preprečevanje. Tako občinska skupščina in njeni organi ter drugi dejavniki v komuni lahko pravočasno ukrepajo in usmerjajo razvoj socialnega varstva v preprečevanje nastajanja socialnih problemov.

Občinska socialna služba na osnovi pravnih predpisov in v skladu s smernicami Skupščine SR Slovenije, občinske skupščine in njenih organov vodi, usklajuje in koordinira vsa prizadevanja na področju socialnega varstva v občini; z izvrševanjem svoje dejavnosti je postavljena v središče družbenega dogajanja, da pomaga in ukrepa povsod, kjer je potrebno. Koordinacija je potrebna povsod, kjer obstoji dinamično skupinsko življenje in kjer se zadovoljujejo skupne družbene potrebe. Skrb za delovnega človeka je skupen družbeni interes vseh dejavnikov, ki sodelujejo pri usklajevanju potreb socialnega varstva in ugotavljanju ter iskanju realnih možnosti za odpravo in preprečevanje socialnih problemov. Socialna služba mora biti pobudnik prizadevanj in skupnih akcij na področju socialnega varstva, posebno pomembno

vlogo pa ima pri razvijanju raznih preventivnih oblik, predvsema področju otroškega varstva, skrbi za ostarele osebe in pri razvijanju socialnega dela v krajevni skupnosti.

Poleg širših nalog imajo socialne službe na podlagi pravnih predpisov in splošnih družbenih potreb še posebne naloge.

a) Naloge na področju zakonskih predpisov s področja

- varstva družine, otrok in mladine (družinska zakonodaja),
- skrb za vzgojno in moralno ogrožene, zanemarjeno in delinkventno mladino (kazenska zakonodaja in zakon o izvrševanju vzgojnih ukrepov, ki nalaga neposredno socialnim delavcem vrsto odgovornih nalog),
- kategorizacija otrok in mladine z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ter skrb in spremljanje do rehabilitacije in vključitve v delovno okolje,
- varstvo odraslih (skrbništvo),
- varstvo vojaških vojnih invalidov in borcev NOV.

b) Naloge na podlagi splošnih družbenih potreb:

- varstvo družine, otrok in mladine in varstvo posebnih skupin otrok (otroško varstvo in še posebej varstvo dojenčkov, prehrana otrok in mladine, skrb za matere samohranilke, skrb za socialno in zdravstveno ogrožene družine, letovanja otrok),
- skrb za starejše osebe, ostarele in osamele kmete in za materialno nepreskrbljene osebe,
- naloge v zvezi z migracijo prebivalstva iz vasi v mesta,
- skrb za otroke in družine v tujini zaposlenih delavcev in reševanje njihovih socialnih in drugih vprašanj,
- pomoč pri resocializaciji oseb asocialnega in antisocialnega ponašanja in reševanja socialnih problemov njihovih družin,
- skrb za odpuščene obsojence.

Socialno delo v krajevni skupnosti

Krajevne skupnosti razvijajo tiste dejavnosti, ki po-

magajo delovnemu človeku pri zadovoljevanju njegovih potreb tam, kjer živi in dela. Čeprav to ni v celoti socialna dejavnost, pa pomeni preventivno socialno delo, kar preprečuje nastajanje socialnih pojavov, vzpodbuja ljudi k solidarnosti in medsebojni pomoči in jih mobilizira za reševanje lastnih problemov.

Razvijanje raznih oblik otroškega varstva in skrb za ostarele prebivalce je najpomembnejša preventivna dejavnost, ki jo bodo morale razvijati krajevne skupnosti skupaj z drugimi organizacijami na svojem območju. Organizirane oblike otroškega varstva otroke in mladino v prostem času zaposlijo in jih varujejo pred škodljivimi vplivi okolja takrat, ko so starši zaposleni (organizirano varstvo, krožki, interesne dejavnosti, klubi itd.). Pri odraslih osebah je težišče dela na pomoči družini, ostarelim in invalidnim osebam v raznih oblikah, n.pr. pomoč in nega na domu, organizacija raznih uslug, ki jih ostarele osebe niso sposobne opraviti same ipd.

Krajevne skupnosti morajo imeti enotne programe razvoja preventivnih dejavnosti in določeno prioriteto reševanja socialnih vprašanj ter široko mrežo prostovoljnih socialnih delavcev.

Socialno delo v šolskih in vzgojnih zavodih

Socialno delo v šolstvu ima izrazito preventivni značaj. Socialni delavec v šoli sodeluje pri preprečevanju nastajanja socialnih problemov, analizira in odстранjuje vzroke slabih učnih uspehov, ki izvirajo iz socialnih problemov učencev in njihovih družin. Skupaj s pedagoškimi delavci in s samoupravnimi in družbenimi organi šole sodeluje pri organizaciji celodnevnega varstva otrok, mlečnih kuhinj, skrbi, da imajo otroci, ki se vozijo v šolo, primerni prostor in sodeluje pri drugih oblikah varstva učencev in dijakov. Sodeluje pri vpisu učencev v šolo in vodi razgovore s starši, izdeluje socialno sliko učencev, analizira socialne pojave in predlaga ukrepe, ki omogočajo preventivno delo. Pri tem sodeluje z organi in organizacijami v občini in je v tesni povezavi s socialno službo občine. Sodeluje z učiteljskim zborom in razredniki, udeležuje se roditeljskih sestankov in sestankov razrednih skup-

nosti učencev.

Spremlja in rešuje socialne probleme učencev, ki pri učnem uspehu ali ponašanju odstopajo od normalnega stanja in ugotavlja vzroke slabih učnih uspehov, ki izvirajo iz socialnih problemov učencev in njihovih družin. Pri tem sodeluje z raznimi strokovnjaki in zavodi (predvsem z vzgojno posvetovalnico in občinsko socialno službo) in z otrokovo družino.

Socialno delo v zdravstvenih zavodih

Smoter zdravstvene službe je ponovna pridobitev ali očuvanje zdravja, socialno delo v zdravstvu pa tisti element, ki pomaga, da je človek obravnavan kot psihosomatska celota tudi s socialnega vidika. Naloga socialnega delavca je, da v sodelovanju z zdravstvenimi delavci ugotavlja osebne, družinske, druge socialne in ekonomske razmere bolnika, ki utegnejo vplivati na obolenje in potek zdravljenja. Njegovo delo je predvsem individualno in se metode dela oblikujejo pri konkretnem delu. Svoje ugotovitve posreduje zdravstvenim delavcem in jim pomaga pri odklanjanju in reševanju socialnih problemov bolnika.

Socialni delavec tesno sodeluje z zdravstveno in socialno službo bolnikovega stalnega prebivališča, predvsem kadar gre za težje bolnike. Pri pristojnih organih in službah posreduje, da ima bolnik na odpustu iz zdravstvenega zavoda ustrezno nastanitev, nego in pomoč, pomaga mu pri uveljavljanju pravice do rehabilitacije in sprejemu v ustrezni zavod, da dobi zaposlitev, družbeno pomoč ipd. Socialno službo pristojne občine obvešča o socialnih razmerah bolnika in njegove družine, ki utegnejo vplivati na ponovni povratak bolnika v zdravstveni zavod, da jih ta čimprej odkloni.

Socialno delo v delovnih organizacijah

Razvoj gospodarstva postavlja poleg ekonomskih nalog skrb za delovnega človeka na vidno mesto. Če naj bo produktivnost delavcev čim večja, je potrebno ustvariti pogoje, v katerih bo delavec lahko nemoteno in brez problemov opravljal svoje naloge. Zato delovne organizacije razvijajo kadrovske socialne službe, prek katerih samoupravni organi rešujejo vprašanja osebnega

standarda, delovnih pogojev in druge življenske probleme svojih delavcev. V kadrovske socialne službe so vključeni tudi socialni delavci, ki delajo predvsem na področju družbenega standarda in pomagajo delavcem pri reševanju njihovih raznovrstnih problemov.

Kadrovske socialne službe opazuje, analizira in ugotavlja problematiko, ki spremlja proizvodnjo, jo posreduje samoupravnim organom in predlaga ukrepe v smeri preventivnega reševanja. Analizira vzroke nizke produktivnosti, ki izvirajo iz socialnih problemov delavcev in predlaga ukrepe za reševanje. Analizira vzroke fluktuacije delavcev, odsotnosti z dela, nesreče pri delu, delovne pogoje, odmor in notranje medsebojne odnose. Sodeluje pri sprejemanju in uvajanju novih delavcev v delo in ob prekinitvi dela. Analizira in rešuje probleme stanovanj delavcev, varstva otrok, prehrane, prevoza na delo in z dela, vprašanja rekreacije delavcev, kakor tudi probleme posebnih skupin delavcev (invalidov, delavcev z zmanjšano delovno sposobnostjo, borcev NOV, mater-delavk, mladoletnih delavcev, dolgo bolnih in rekonvalescentov ter delavcev pred upokojitvijo). Pomaga pri reševanju drugih osebnih problemov delavcev, ki preprečujejo socialne pojave.

Pri svojem delu sodeluje s samoupravnimi organi v delovni organizaciji in z družbeno političnimi organizacijami in strokovnimi službami v občini.

Socialno delo v socialnem zavarovanju

V socialnem zavarovanju so določena delovna mesta, kjer lahko zelo uspešno delajo referenti z izobrazbo socialnih delavcev, predvsem pa v invalidskem zavarovanju. Socialni delavec obravnava osebe, ki so postale invalidne zaradi nesreče pri delu ali težje obolenosti. Ker pozna načela sodobne medicinske in profesionalne rehabilitacije, lahko pomaga in svetuje invalidski komisiji, kakšno delovno mesto bi bilo glede na invalidove preostale delovne sposobnosti najbolj primerno. Sodeluje z zdravstveno službo, z delovno organizacijo, s službo za zaposlovanje delavcev ter s samim invalidom. Skupaj s kadrovske socialno službo in službo za zaposlovanje delavcev poskrbi za vključitev invalida na primerno delovno mesto ali v ustrezni zavod za poklicno rehabilitacijo in skrbi za invalida do ponovne zaposlitve.

na istem ali drugem delovnem mestu, spremlja pa ga tudi kasneje. Njegova glavna naloga je, da je delovno mesto invalida izbrano tako, da bo kljub zmanjšani delovni sposobnosti lahko dosegel enak delovni učinek kot drugi delavci. Tak način obravnavanja invalidne osebe omogoča kontinuiteto med medicinsko in poklicno rehabilitacijo in ponovno uveljavitev invalida na delovnem mestu in v družbi.

Delovno področje socialnega delavca v socialnem zavarovanju je tudi zdravstveno in pokojninsko zavarovanje.

Socialno delo v zavodih za zaposlovanje delavcev

V službi za zaposlovanje delavcev so določena delovna mesta, za katera je izobrazba socialnega delavca zelo primerna. Delavcu je treba izbrati in najti zaposlitev glede na njegovo izobrazbo, poklicno usposobljenost, osebnostne značilnosti in zdravstveno stanje. Delo socialnega delavca v zavodih za zaposlovanje delavcev je operativno. Pri urejanju zaposlitve sodeluje s kadrovsko socialnimi službami v delovnih organizacijah, če je potrebno pa tudi z drugimi strokovnimi službami na območju, za katerega je zavod organiziran. Sodeluje pri teamski obravnavi vseh težjih zdravstvenih in socialnih primerov nezaposlenih delavcev in pri usmerjanju mladine v poklice. Team sestavljajo zdravnik, psiholog, sodelavec za zaposlovanje in socialni delavec. Na delovnih mestih referentov za zaposlovanje invalidnih in za delo manj zmožnih oseb, odpuščenih obsojencev in mladine pa je socialni delavec ne samo najbolj primeren, ampak tudi potreben.

Socialno delo na drugih področjih

Socialni delavci delajo tudi v raznih družbenih organizacijah in društvih, v vzgojnih posvetovalnicah, na sodiščih, v vzgojno poboljševalnih domovih, v institucijah za izvrševanje kazni ter v oddelkih za mladinsko kriminaliteto.

Delo socialnih delavcev v teh službah je predvsem operativno in odvisno od značaja zavoda ali organizacije, v kateri dela. Nekateri socialni delavci opravljajo samo socialno delo, na drugih delovnih mestih pa je dopolnilna izobrazba socialnih delavcev zelo primerna, ker delajo z ljudmi, ki so zaradi osebnih, socialnih ali drugih problemov potrebni posebne obravnave.

1969 - Centri za socialno delo in občinske skupščine	128	2,150.400
- šole in posebni zavodi	64	1,075.200
- zdravstveni zavodi	16	268.800
- socialni zavodi	8	134.400
- socialno zavarovanje	12	201.600
- služba zaposlovanja delavcev	4	67.200
- resor za notranje zadeve in sodstvo	4	67.200
- druga področja (družbene organizacije, krajevne skupnosti)	16	268.800
	252	4,233.600

1970 - Centri za socialno delo in občinske skupščine	161	2,688.000
- šole in posebni zavodi	80	1,344.000
- zdravstveni zavodi	20	336.000
- socialni zavodi	10	168.000
- socialno zavarovanje	15	252.000
- služba zaposlovanja delavcev	5	84.000
- resor za notr. zadeve in sodstvo	5	84.000
- druga področja (družbene organizacije, krajevne skupnosti)	20	336.000
	316	5,292.000

REKAPITULACIJA

Leto	občinski proračuni (posredno in neposredno)	sredstva soc. zavarovanja	SKUPAJ
1966	ND 890.400	168.000	1,058.400
1967	ND 1,780.800	336.000	2,116.800
1968	ND 2,671.200	504.000	3,175.200
1969	ND 3,561.600	672.000	4,233.600
1970	ND 4,452.000	840.000	5,292.000

Vsega skupaj 13,356.000 2,520.000 15,876.000

P R O G N O Z A

potreb strokovnih kadrov od leta 1966 - 1970

	Število soc.del.	N din
1966 - Centri za socialno delo in občinske skupščine	32	537.600
- šole in posebni zavodi	16	268.800
- zdravstveni zavodi	4	67.200
- socialni zavodi	2	33.600
- socialno zavarovanje	3	50.400
- služba zaposlovanja delavcev	1	16.800
- resor za notranje zadeve in sodstvo	1	16.800
- druga področja (družbene or- ganizacije, krajevne skupnosti)	4	67.200
	<u>63</u>	<u>1,058.400</u>
1967 - Centri za socialno delo in občinske skupščine	64	1,075.200
- šole in posebni zavodi	32	537.600
- zdravstveni zavodi	8	134.400
- socialni zavodi	4	67.200
- socialno zavarovanje	6	100.800
- služba zaposlovanja delavcev	2	33.600
- resor za notr. zadeve in sodstvo	2	33.600
- druga področja (družbene organi- zacije, krajevne skupnosti)	8	134.400
	<u>126</u>	<u>2,116.800</u>
1968 - Centri za socialno delo in občinske skupščine	96	1,612.800
- šole in posebni zavodi	48	806.400
- zdravstveni zavodi	12	201.600
- socialni zavodi	6	100.800
- socialno zavarovanje	9	151.200
- služba zaposlovanja delavcev	3	50.400
- resor za notr. zadeve in sodstvo	3	50.400
- druga področja	12	201.600
	<u>189</u>	<u>3,175.200</u>

GIBANJE ŠTEVILA KADROV V STROKOVNIH SOCIALNIH SLUŽBAH

Leto	Število uslužben- cev	Indeks	I z o b r a z b a							
			visoka		višja		srednja		nižja	
			štev	%	štev	%	štev	%	štev	%
1961	234	100	6	2	28	12	66	28	136	58
1962	217	93	3	1	41	19	71	32	102	47
1963	336	144	15	4	107	32	141	42	73	22
1964	359	153	17	5	104	29	167	46	71	20
1965	357	152	19	5	119	33	158	45	61	17
1966	329 ^x	140	11	3	131	40	138	42	49	15

^x Od tega je: So diplomiranih socialnih delavcev (24 %) in 29 absolventov višje šole za socialne delavce (8 %)

a) Centri za socialno delo - stanje 1.4.1966

Stopnja izobrazbe	Sistemizirana delovna mesta		Zasedena delovna mesta	
	število	%	število	%
visoka	16	16	10	10
višja	84	84	57	58
srednja	-	-	26	27
nižja	-	-	5	5
Skupaj	100	100	98	100

b) Upravni organi občinskih skupščin - stanje 1.4.1966

Stopnja izobrazbe	Sistemizirana delovna mesta		Zasedena delovna mesta	
	število	%	število	%
visoka	6	2,5	1	0,4
višja	153	66,2	74	32,0
srednja	68	29,5	112	48,6
nižja	4	1,8	44	19,0
skupaj	231	100	231	100

Pogled v minulo desetletje

Za vse in za vsakega ima deset let drugačno veljavo, ki je odvisna od tega, zakaj jih opazujemo. Zato nam lo let lahko pomeni malo, mnogo ali celo vse.

Pogled v minulo desetletje nas sili, da se vsaj za hip ustavimo pri tistih, katerim to razdobje gotovo pomeni mnogo, če že ne vse, da se ustavimo pri socialnem delu in socialnih delavcih. Zanje je to čas rojstva in oblikovanja, čas bojev, zmag in omahovanja. Skratka, čas obstoja.

Nastajanje nove stroke

Ni bilo naključje, bežna domislica ali kaprica, ko so se pričela uresničevati večletna prizadevanja in zahteve, da na socialno-varstvenem področju oz. na vseh področjih, kjer je potrebno strokovno socialno delo, delajo posebej usposobljeni kadri - socialni delavci. To je zahteval napredek, ki ni preoblikoval le zunanjega videza naše domovine, temveč je vedno bolj izpopolnjeval in dvigal vsakega člana naše skupnosti posebej. To so zahtevale gospodarske, sociološke, urbanistične, kulturno-civilizacijske in druge spremembe, ki so omogočile resnično decentralizacijo oblasti, demokratizacijo odnosov in samoupravnost občanov na vseh področjih družbenega življenja.

V tem času in razmerah tudi socialno varstvene funkcije družbe ni bilo mogoče še naprej opravljati le administrativno. Ne le nalog na socialno varstvenem področju, temveč tudi nalog na drugih delovnih področjih, kjer je bilo treba preprečevati ali odstranjevati vse, kar je človekova prizadevanja omejevalo ali celo popolnoma onemogočilo, je bilo treba organizirati strokovne službe, ki naj bi bile kos zahtevam sodobnejšega, intenzivnejšega in svobodnejšega življenja. Skratka, treba je bilo zagotoviti vsebino in metode dela, ki naj bi ustrezale novemu položaju in vlogi človeka pri nas.

Velika opora stremljenjem za oblikovanje prepotrebne nove stroke in čistega profila delavcev, ki bodo v njej delali, so bila stališča socialne komisije Ekonomsko-socialnega sveta ZN, da je tudi socialno delo strokovno delo, ki za opravljanje svojih nalog potrebuje posebej usposobljene kadre in popolneje oblikovane strokovne službe.

Ko smo pred dobrimi desetimi leti razpravljali o osnovah izobraževanja socialnega delavca kot prihodnjega strokovnjaka v socialnih službah in socialnem delu na splošno, je bil to za nas v Sloveniji nov profil kadrov. Drugod po svetu imata strokovno socialno delo in socialni delavec že tradicijo več desetletij.

Iz gradiva OZN^x je razvidno, da se je začelo usposabljanje kadrov za posamezne oblike socialnega dela že v letu 1873 in da je bila prva prava šola za socialno delo ustanovljena leta 1899 v Amsterdamu. Šola se je imenovala Inštitut za usposabljanje za socialno delo (z dveletnim študijem) in je predhodnica sedanje Akademije s štiriletnim študijem. V začetku stoletja, leta 1904 je bil ustanovljen že prvi univerzitetni oddelek za socialne vede pri univerzi v Liverpoolu, v okviru katerega je dobilo svoje mesto tudi socialno delo. ZDA so dobile prvo popolno "šolo za vodenje socialnih služb" pri univerzi v Chicagu leta 1920. Danes skoraj ni države Severne Amerike in Zapadne Evrope, ki bi ne imela šole za izobraževanje socialnih delavcev na višji ali visoki ravni. Ustanovile so jih, ali pa jih ustanavljajo tudi dežele vzhodne Evrope (ČSSR, Poljska) in drugih kontinentov. Tako je bilo v letu 1954, t.j. leto dni pred sprejetjem našega Zakona o ustanovitvi šole za socialne delavce, v Evropi in Severni Ameriki naslednje število šol in tečajev:

s trajanjem :	pet let	- 5
	štiri leta	29
	tri leta	120
	dve leti	166
	eno leto	29 xx

^x TRAINING FOR SOCIAL WORK (THRID INTERNATIONAL SURVEY)
UNITED NATIONS NEW YORK 1958, str. 108, 109, 113.

xx " - " str. 113

Skupno torej 349 institucij, ki se izobraževale kadre za delo v socialnih službah oziroma za socialno delo.

Tako sta izreden družbeno ekonomski razvoj doma in pozitivne izkušnje po svetu omogočile uresničitev prizadevanj za oblikovanje nove stroke. Leta 1955 je bil sprejet Zakon o ustanovitvi šole za socialne delavce^x, ki je bil pozneje (leta 1960) v skladu s pravnim urejanjem študija na višjih in visokih šolah spremenjen in izpopolnjen z Zakonom o višji šoli za socialne delavce v Ljubljani (VŠSD)^{xx}. Osnovna naloga, ki jo zakon v drugem členu nalaga šoli je, da izobražuje in izpopolnjuje slušatelje za delo v socialnih službah, za katero je potrebna višja strokovna izobrazba. Danes imajo enako šolo vse republike v Jugoslaviji, prvo leta 1953 pa je imela SR Hrvatska.

Socialni delavci pomagajo oblikovati stroko

Akt o ustanovitvi Višje šole za socialne delavce in prvi dve leti izobraževanja so pri nas vsekakor osnova za začetek strokovnega socialnega dela. Nejasno je bilo le, kakšno bo delo teh novo formiranih kadrov. Velika prednost v prvih letih izobraževanja je bila, da so na VŠSD študirali predvsem kadrovani študentje, torej ljudje, ki so delovno področje poznali in so hoteli pridobiti še potrebno strokovno izobrazbo. Te kadre so družbeno politične skupnosti oziroma posamezni organi in organizacije zavestno izbirale in jih pošiljale študirat, ker so pričakovale, da bodo pripomogli k uvažanju, oblikovanju in izpopolnjevanju stroke in da bodo pripomogli k nadaljnjemu izpopolnjevanju socialno varstvene funkcije družbe. Zavestno in načrtno kadrovanje je tudi v tem primeru pokazalo prednosti.

S tem je bilo končano razdobje, v katerem je bila dokazana potreba tudi po pravni ustanovitvi šole in doba oblikovanja njenih prvih konceptov, začela pa se je doba uveljavljanja sodobnih zasnov socialnega dela. Prve generacije diplomantov so morale zacrati ledino in skupno s svojimi učitelji, drugimi napredno usmerjenimi družbeno

^x Ur.l. LRS št. 24/1955

^{xx} Ur.l. LRS št. 34/1960

političnimi organi in organizacijami ter posameznimi sodelavci, sejati nova semena. Vsi skupaj so se zavedali da uvajanje popolnoma novih profilov strokovnih delavcev in tega, kar naj kot stroka družbi prinesejo, ni vprašanje krajšega časovnega obdobja, temveč desetletij. Tako je bilo tudi drugod po svetu in pri drugih strokah. Zato so se z vso odgovornostjo spoprijeli s težkim obdobjem vcepljenja nove miselnosti o vrstah in obsegu ukrepov do starih in novih problemov in načinu izvajanja teh ukrepov.

Da bi omogočili strokovno obravnavanje podedovanih oblik varstva in novih nalog upoštevajoč družbeni napredek, pravni sistem, humanizacijo odnosov in ustvarjalnostjo občanov so novi strokovni kadri načrtno spremljali socialno problematiko, ugotavljali njene pojavne oblike, obseg, težo in njihov vpliv na vsa ostala družbena dogajanja. O rezultatih študij in analiz ožjih in širših socialnih problemov (tistih, ki so z zakonom določeni ter tistih, ki jih družba šteje za probleme in ureja, čeprav ni trdne zakonske osnove (otroško varstvo, neurejeni družinski odnosi, vsa preventiva glede družbeno negativnih pojavov, problemi in posledice stanovanjskih stisk, varstvo starejšega prebivalstva itd.) - so seznanjali odgovorne dejavnike, z njimi sodelovali in s koordiniranim delom pomagali pri realizaciji sprejetih stališč in odobrenih ukrepov.

Paralelno z ugotavljanjem problemov je bilo treba poudariti miselnost o stari "sociali". V naši družbi ni mesta za suho, brezosebno karitativo. Tudi v prastare oblike socialnega varstva, ki danes obsega le nekaj kot četrtino delovnega področja (denarne pomoči, pasivno varstvo in pomoč osebnostno, telesno, duševno ali drugače motenim), je bilo treba vnašati socialistične oblike dela, ki ne izločajo človeka že vnaprej iz dogovorov o potrebnih ukrepih glede njegove sedanjosti ali bodočnosti zaradi njegovega začasnega ali stalnega položaja. Izredno majhen je namreč odstotek tistih, ki morajo sami, ali njihova najbližja okolica zaradi kakršnekoli motenosti ostati popolnoma pasivni. Tudi pri individualnih ali skupinskih obravnavah problemov je bilo treba izločiti človeka kot objekt obravnave, ko smo ga zaradi pomanjkanja znanja oz. pomanjkanja pravilnega odnosa večkrat nehote pre-

zrli kor osebnost. V naše delo je bilo treba vnesti metode, v katerih kakorkoli socialno prizadet človek nastopa pri oblikovanju svojega lastnega in skupnega življenja in dela kot subjekt.

Ne le delo s posameznikom, temveč tudi ukrepe celotne skupine kategorij je bilo treba usmeriti tako, da bi dosegli učinkovitejše, humanjše in ne nazadnje tudi cenejše varstvo, po možnosti v obliki rehabilitacije, rehabilitacije, zaposlovanja, delovne terapije, pravilnega sistema zavodskih oblik itd. Nič manj obsežna miso bila prizadevanja socialnih delavcev, da bi novejšje oblike socialno varstvene dejavnosti priznali za del družbenih problemov, ki jih je treba strokovno reševati bodisi samostojno ali v sodelovanju z drugimi. Vsi do tedaj in v tem času sprejeti družbeni in pravni akti so vse bolj spreminjali vrste nalog in obseg socialno varstvenega področja, pa tudi zahteve za način njihovega izvajanja. Treba je bilo bolj strokovno pretehtati naloge s področja družinske zakonodaje (zakoni o skrbništvu, posvojitvah, razmerju med starši in otroki, zakon o zakonski zvezi, rejništvu), zakonodaje o invalidih in borcih (zakoni o vojaških invalidih, o dodatku za borce itd.), mladinske kazenske zakonodaje (obsežene v kazenskem zakoniku, zakonih o kazenskem postopku, o izvrševanju kazenskih sankcij, o izvrševanju vzgojnih ukrepov) varstva starejših oseb ter drugih kategorij prebivalstva itd. Vse te naloge so od stroke zahtevale tudi nenehno povezovanje z ostalimi strokovnimi službami in mnogimi družbenimi organizacijami, društvi itd.

Vzporedno s strokovnim in družbenim obravnavanjem problemov v komuni smo začeli uvajati preventivno in kurativno socialno delo tudi na drugih področjih družbenega življenja (v gospodarstvu, šolstvu, zdravstvu, v socialnih, pedagoških vzgojnih zavodih, na sodiščih, v zavodih za izvrševanje kazni itd.), kjer delajo socialni delavci kot profili strokovnih kadrov v organiziranih socialnih službah oz. opravljajo socialno delo, neposredno ukrepajo in rešujejo različne vrste socialnih problemov, ali na delovnih mestih, kjer je zaradi vsebine nalog in dela določenega področja primeren tak profil izobrazbe (socialno zavarovanje, zavodi za zaposlovanje, organi za notranje zadeve, nekatere družbene organizacije, krajevne skupnosti itd.).

Nenehna prizadevanja v vseh opisanih smereh in priprav-

ljenost družbe sprejeti nove koncepte in spodbujati določene ukrepe, so omogočila uveljavljanje stroke. Tako je potekalo obdobje, ko vsebina socialnega dela postaja jasnejša, področja dejavnosti socialnih delavcev pa bolj določena. Gre za obdobje splošnega izrednega razvoja vseh področij družbenega življenja, v katerem je bilo socialno delo del splošnih prizadevanj za boljše življenjske razmere in za aktivizacijo samih občanov, nepogrešljiva in nujna komponenta.

Izobraževanje in zapolsovanje socialnih delavcev, uspehi in problemi pri uveljavljanju stroke

Dotok diplomiranih socialnih delavcev na delovna mesta je bil odvisen tudi od možnosti vpisa študentov na Višjo šolo za socialne delavce ter tempa in solidnosti študijskih kandidatov za socialno delo.

Višji šoli za socialne delavce je po rešitvi nekaterih problemov (prostori, kadri) z velikimi napori uspelo dvigniti število vpisov študentov in s tem vsaj delno pospešiti zaposlovanje strokovnih kadrov na delovnih mestih, ki so zahtevala ta profil. Do leta 1960 je bil vpis omejen od 30 do 35, v letu 1964/65 pa se je povečal na 95 (1965/66 pa 69) rednih študentov. Vzporedno se je večalo tudi število izrednih študentov, tako da je v desetih letih obiskovalo šolo več kot 800 študentov (od teh sta v procesu šolanja 402 študenta). To je veliko več, kot je bilo predvideno v začetku, kar pomeni, da je bil ta profil strokovnih kadrov družbi potreben.

Kljub večjemu vpisu, število diplomiranih socialnih delavcev (293) ni zadostilo vsakoletnim potrebam po teh kadrih. Zaradi tega strokovno delo še vedno ni prodrlo v takem obsegu, kot se je čutila družbena potreba. Položaj bi bil glede na številni vpis lahko boljši, če bi bila skrb odgovornih za boljši in hitrejši študij študentov večja.

Čeprav tempo šolanja v primerjavi z drugimi šolami ne zaostaja (glede na to, da mora kandidat ob koncu študija napisati diplomsko delo) smo pričakovali, da bodo kadre pošiljali v šole iz občinskih skupščin in z drugih delovnih področij (gospodarstvo, zdravstvo, šolstvo itd.) enako, kot v prvih letih. Glede na normalno

velik priliv študentov s srednjih šol so v mnogih zainteresiranih institucijah opustili kadrovanje, s katerim bi morali nadaljevati (zahtevne naloge - potrebujejo namreč osebno urejene, družbeno in socialno formirane delavce) in bodisi štipendirali prve ponudnike, bodisi čakali na tiste, ki bi samoiniciativno končali šolo. Tako je število tistih, ki predolgo zavlačujejo študij ali so ga celo opustili, zaviralo hitrejše izpopolnjevanje potrebnega števila strokovnih kadrov. Nemalo vpliva je imelo pomanjkanje nadaljnjega sistematičnega kadrovanja (tako iz prakse kakor tudi iz srednjih šol) tudi na kvaliteto kadrov, ki so študije sicer končali, vendar njihova zavzetost ni bila takšna, kot jo zahteva pionirsko delo. To je nemalokdaj slabo vplivalo tudi na uveljavljanje stroke.

Večina diplomiranih socialnih delavcev (66 %) dela v šolah, zdravstvenih in prosvetnih zavodih, gospodarskih in drugih delovnih in družbenih organizacijah, le 34 % pa v socialno varstveni službi občinskih skupščin.^x

Vzrok, da se je visok odstotek socialnih delavcev oddločil za delo na drugih področjih družbenega življenja, so bile omejene možnosti za kvalitetno socialno delo v upravnih organih občinskih skupščin; prenapeta sistemizacija glede na heterogenost nalog, močno omejena materialna sredstva, nezadostno poznanje področja ter vztrajanje na administrativno-kabinetnem reševanju problemov, neadekvatno nagrajevanje v primerjavi z drugimi strokovnimi kadri z enako stopnjo izobrazbe itd.

Večje zaposlovanje socialnih delavcev v občinskih socialnih službah se je pričelo šele z ustanavljanjem centrov za socialno delo, ki so za uveljavljanje stroke vseka-

^x V materialu operiram predvsem s podatki o zaposlovanju socialnih delavcev v matičnih službah socialnega varstva, ker o zaposlovanju in delu socialnih delavcev na drugih področjih ne vodi sistematičnega pregleda - uradno - nihče v republiki. Glede na to, da pa gre za obsežno in zahtevno delovno področje in naloge, ni naj bila to snov drugih sestavkov.

kor ena izmed najpomembnejših pridobitev. Šele po prvih vidnejših uspehih centrov za socialno delo so se začeli socialni delavci zaposlovati tudi v upravnih organih socialnega varstva občinskih skupščin. Tako pride do izrednih pokazovalcev, ki pričajo o hitrem uveljavljanju strokovnega dela v matičnih službah socialnega varstva.

V centrih za socialno delo in upravnih organih občinskih skupščin je nazadoval odstotek delavcev z nižješolsko izobrazbo od 58 % v letu 1961 na 15 % v letu 1966 (po zahtevah sistemizacije bi moralo biti z nižješolsko izobrazbo le 1 %) ^{xx} s srednješolsko izobrazbo pa zraste v istih letih od 28 % na 42 % (20 %), z višjo izobrazbo od 12 % na 40 % (72 %) in z visoko od 2 % na 3 % (7 %).

Tudi sistemizacija delovnih mest glede na zahtevnost izobrazbe priča, da je odnos do zahtevane strokovne usposobljenosti pozitiven, čeprav za sedaj te sistemizacije niso dosledno izvedli, saj pri 100 % zasedbi delovnih mest kar 50 % delavcev nima zahtevane izobrazbe. Prav ti podatki kažejo na možnosti in potrebo po kadrovanju v bodočnosti.

Po tem lahko sodimo, da smo stroko v načelu sprejeli, kar lahko štejemo za velik uspeh, vendar realizacija postavljenih načel prepočasi napreduje. Zato si bodo morale socialne službe prizadevati, pa tudi drugi organi in organizacije, ki s temi službami sodelujejo (sodišča, javno tožilstvo, tajništva za notranje zadeve, šole, zdravstveni in drugi zavodi itd.), da se bodo uresničile sprejete zahteve. Pogoji za izobraževanje so, Po predvidevanjih srednjeročnega plana bi namreč ob sedanjem tempu vpisovanja na Višjo šolo za socialne delavce ta lahko zadostila programiranim potrebam po kadrih do leta 1970 (v občinskih službah socialnega varstva in centrih za socialno delo bi potrebovali še 161 socialnih delavcev, na drugih področjih 156).

Tudi leta 1970 ne bodo popolnoma krita vsa področja, kjer so potrebna delovna mesta socialnih delavcev, vendar bi za predvideni družbeni razvoj to število po-

^{xx} Vse številke v oklepaju pomenijo zahtevano izobrazbo v sistemizaciji .

menilo nadaljnjo sanacijo stanja in večje možnosti pri afirmiranju stroke.

Kljub opisanim pozitivnim premikom v tako kratkem času, je sistemizacija delovnih mest v večini matičnih socialnih službah občin prenapeta. Od 62 občin ima samo 8 občin in 8 centrov za socialno delo (skupaj 25 %) zadovoljivo število kadrov, kjer pride na 1 strokovnega uslužbenca 3000 - 7.000 prebivalcev. V 23 občinah in 5 centrih za socialno delo (skupaj 45 %) pride na 1 uslužbenca 7.000 - 11.000 prebivalcev, v 18 občinah (30 %) pa od 11.000 do 20.000 prebivalcev. Povprečje na SR Slovenijo je 7.700 prebivalcev na 1 uslužbenca socialnega varstva (brez referatov za zadeve invalidov in borcev NOV). Povprečno pride v SR Sloveniji 1 diplomirani socialni delavec na 20.000 prebivalcev, 15 občin pa teh kadrov sploh nima. Zato socialna služba mnogih občin lahko rešuje le najnujnejše kurativne probleme.

Podatki nam torej kažejo, da bo vprašanjem sistemizacije delovnih mest v socialnih službah občin treba čimprej posvetiti več skrbi in dokončno odločiti o dopustni obremenitvi delavcev, ki naj bo taka, da omogoči uporabo vsaj najosnovnejših metod strokovnega dela in preorientacijo s kurativnih na preventivne ukrepe. Sedanji položaj namreč sili tudi strokovne delavce v čisto administrativnokabinetno delo, zaradi česar zanemarjajo pomembne naloge ugotavljanja stanja (operativno-analitično delo, animiranje družbe, širše koordinirano delo, ki edino omogoča vidnejše uspehe itd.). Obračanje le k individualnim problemom, dopuščanje, da jih okupirajo in prisilijo k šablonskemu delu, ima lahko za uveljavljanje strokovnega dela hude in nepopravljive posledice. V tem primeru lahko ugotovimo, da smo le nekoliko napredovali pri neposrednih strokovnih ukrepih, družbene širine, ki jo stroka terja, pa ne bo. Vsem nam je jasno, da moramo obravnavati posamezne socialne probleme in da jih glede na pravne predpise, ki nalagajo socialni službi več kot 400 pravil po njihovih določbah, ne smemo zanemarjati. Vendar mislim, da se nekateri socialni delavci le preveč oprijemljejo tega dela nalog tudi zato, ker zahteva to delo manj vsestransko družbeno angažiranost, delno pa tudi zato, ker se za to delo med štu-

dijem bolj usposobijo. Ob tem se zastavlja vprašanje načina izobraževanja socialnih delavcev v bodoče glede na naloge, ki naj jih opravljajo.

Pred nami je naslednje desetletje

Desetletje je za nami. Iz njega bomo povzeli vse, kar na bo omogočilo boljše pot v naslednje desetletje. Čaka nas še mnogo dela, rada bi pa omenila vsaj del nalog, ki naj bi bile naša skupna skrb.

Obseg in vsebina dela socialno varstvenega področja sta normirani v mnogih pravnih predpisih (24). Kljub obsežnosti pa ni zakonskih določil, kakšna naj bi bila služba, ki bo te naloge opravljala in kakšni profili kadrov naj v njej sodelujejo. Priporočilo o ustanavljanju centrov za socialno delo^x ni rešilo pravnega statusa te službe in posledice tega tudi za stroko niso majhne. Zato bomo potrebnost čimprej pripraviti zakonski predlog in pravno opredeliti položaj in vlogo področja, službe in kadrov. Mislim, da moramo sedaj, ko urejamo najpomembnejša vsebinska in sistemska vprašanja ostalih družbenih področij (zdravstva, šolstva itd.), rešiti ta vprašanja tudi pri socialnem varstvu. Organizacija službe in profili delavcev, ki imajo po pravnih in drugih družbenih aktih izredno občutljive naloge in pravice posegati v družinska razmerja in osebnost posameznikov, morajo biti ne-le družbeno sprejeti, temveč tudi pravno določeni. Subjektivna mnenja in odločitve o osnovni organizaciji službe in o kadrih ne morejo in ne smejo vplivati na delo stroke. Upoštevajoč zakonito izmenjavo vodilnih kadrov, ki imajo lahko različna gledanja in odnos do posameznih družbenih funkcij, kar nemalokdaj vpliva tudi na možnosti izvajanja te funkcije, bi morala biti pravno urejena vsaj osnovna, že sprejeta družbena načela.

Druga pomembna skupina vprašanj je nadaljnje izobraževanje in usposabljanje kadrov. Tudi v socialnem delu moramo imeti kadre za delo na operativnih nalogah (k temu prištevam tudi operativno analitično delo) in za vodenje služb, za proučevanje stanja, nadaljnje razvijanje socialne politike, za načrtovanje itd. Danes se vsi kadri izobražujejo enako na istem nivoju. Zato

^x Ur.l. FLRJ št. 11/61

za stroko, ki sama ni sposobna reševati mnogih zahtevnejših nalog, niso majhne izgube. Za naslednje naloge potrebujemo na visokem nivoju izobražene kadre. SR Hrvatska namerava ustanoviti Visoko šolo za socialne delavce in je zato pred nami naloga, da to vrzel poskusimo rešiti z medrepubliškim sodelovanjem. Za znanstveno raziskovalno dejavnost in druge zahtevnejše naloge bi bilo treba najti tudi možnosti za usposobitev oseb, ki so končale tudi druge fakultete, pa jih zanima področje socialne politike, socialnega varstva in socialnega dela.

Izobraževanje socialnih delavcev za operativne naloge, t.j. za neposredne ukrepe, je problem, ki ga moramo reševati predvsem v dveh smereh: s stališča učnega programa Višje šole za socialne delavce in s stališča usposabljanja kadrov glede na osebno izoblikovanost in starost.

1. O preveliki usmerjenosti k individualnemu delu, t.j. le k izvrševanju operativnih ukrepov, sem že prej govorila. Vendar menim, da je to vprašanje izredno pomembno glede na dejstvo, da ga pri socialnem delu ni možno strogo ločiti od družbenega dela (od obveščanja odgovornih in zainteresiranih o ugotovljenih stanjih, koordiniranja s čimširšim krogom dejavnikov itd.). Prav zaradi tega in širšega družbenega pomena tega dela bi bilo potrebno, da bi pri proučevanju bodočega programa dela šole, kateremu je Višja šola za socialne delavce že pristopila, sodelovali poleg predstavnikov stroke tudi drugi organi in organizacije. (n.pr. organi pravosodja, šolstva, zdravstva in drugih strok ter družbene organizacije). Mislim, da bi se tako izognili morebitnim odklonom, do katerih lahko pride zaradi preštevilnih problemov, materialnih, kadrovskih in drugih težav, ki tarejo mlado stroko.
2. Izredno visok vpis rednih študentov na Višjo šolo za socialne delavce s srednjih šol (90 % : 10 % v korist srednješolcev), načenja vrsto vprašanj o možnostih za kvalitetno delo stroke.

Mislim, da je normalno, če se mladi ljudje odločijo za različne poklice, vendar neposredno opravljanje nalog na področju socialnega dela, ki pogosto sega v zelo občutljiva območja človekovega življenja,

zahteva določeno mero osebnih trdnosti in življenske izkušenosti. Zato proučitve predloga Višje šole za socialne delavce, da bi uvedli triletni študij, ne kaže odlašati. Hkrati bi morali proučiti morebitne možnosti za uvedbo določene oblike staža, bodisi pred ali po študiju. Trdno sem prepričana v nujnost izbire kadra, čeprav gre na škodo števila. Zato pri bodoči izbiri ne bi smeli manjkati tudi tisti organi in organizacije, ki te kadre potrebujejo. Še vedno namreč orjemo ledino in si večjih improvizacij ne smemo dovoliti.

Pri vprašanjih izobraževanja kadrov ne smemo zanemariti specializacije socialnih delavcev za posamezne naloge, za kar nas spodbujajo že dosedanje izkušnje. Na današnji stopnji razvoja je namreč težko biti idealen vsestranski delavec na vseh področjih socialnega dela (družina, mladina, gerontološki problemi, družbeno negativni pojavi itd.). Obliko specializacije nakazujejo tudi smernice Socialne komisije Ekonomsko socialnega sveta ZN, ki jih je poslala vladam, da jih uporabljajo pri ustanavljanju in širjenju socialnih služb za družino, otroke in mladino.

Če ni možno te specializacije upoštevati med študijem, bi bilo prav, da bi v bodoče posvetili tej nalogi več pozornosti kot doslej v dopolnilnem oz. postdiplomskega izobraževanju.

Veliko več pozornosti bi morali posvetiti tudi absolventom šole, ki jih je bilo 30/9-1966 kar 175, in izvršiti diferenciacijo tako, da na mestu, na katerih delajo absolventi, ki v odrejenem roku ne izpolnijo pogojev, t.j. ne opravijo diplome, začnemo zaposlovati tiste socialne delavce, ki so izpolnili pogoj popolne izobrazbe. Zaposlovanje absolventov in enako vrednotenje teh kot diplomiranih socialnih delavcev, je bilo sprejemljivo le v prvih letih po ustanovitvi šole, ko je bilo izredno malo socialnih delavcev. Danes in v bodoče pa bi moral biti pogoj za sprejem v delovno razmerje popolna izobrazba z diplomom.

Nemajhne težave pri formiranju in uveljavljanju je

^xThe Development of National Service Programmes, United Nations New York 1959.

imela stroka tudi zaradi pomanjkanja načrtno organiziranega študijsko-proučevalnega dela. Slovenija je namreč edina republika v SFRJ, ki nima republiškega zavoda za socialno delo, ki bi omogočil službam in stroki boljše reševanje nalog. Pomanjkanje take institucije ni dovoljevalo temeljitejšega študija obsega in kvalitete problemov, metod dela in vsklajevanja razvoja tega delovnega področja z drugimi področji družbenega življenja. Ker ni bilo take institucije, je bila omejena tudi funkcija strokovne pomoči in nadzora nad delom kadra, ki ga na vseh področjih opravljajo za to posebej usposobljene ustanove. Dosedanja prizadevanja sicer niso bila uspešna, vendar upam, da bo v naslednjih letih dozorel vsaj sklep, kdo naj v SR Sloveniji opravlja to delo. Mislim, da ni pomemben naziv institucije, ampak možnost dejavnosti.

Delo stroke bomo v bodoče še bolj povezovali z družbenimi organi in organizacijami, ki imajo v svojih programih skrb za človeka. Skupno z njimi bomo pomagali odstranjevati motnje, ki omejujejo ustvarjalnost ljudi. Tudi sodelovanje in spodbuditev drugih delovnih področij, v katerih je socialno delo sestavni del dejavnosti (zdravstvo, šolstvo, gospodarstvo), je tisti element, ki bo omogočil stroki dokazati, da je delo socialnega delavca pri njih nujno. Kadri v teh strokah namreč niso strokovno usposobljeni, obsežnost strokovnih nalog njihovega področja pa jim ne daje ne časa ne možnosti, da bi se poglobilid v probleme socialnega dela, ki nemalokdaj omogoča uspešnejše delo njihove stroke. Uspehi stroke v bodoče so močno odvisni tudi od sposobnosti stroke, da si zagotovi čimširši krog sodelavcev - prostovoljnih socialnih delavcev, katerih izbiro in naloge bo potrebno bolj natančno opredeliti.

To je le del nalog, ki za nas niso nove, vendar so tisti elementi, ki bodo prispevali k še plodnejšemu desetletju. Že danes vemo, da je razvoj stroke in njenega delovnega področja odvisen od objektivnih in subjektivnih faktorjev, t.j. od obsega materialne baze in od poznanja stroke ter oblikovanja odnosa do nje v zavesti ljudi. Pri vsem tem pa je le stroka tista, ki se mora znati vključiti v družbena doga-

janja, nenehno dokazovati družbeni pomen deleža, ki ga prispeva in vztrajati pri ukrepih, ki so kljub sedanjim težavam, in zaviralnim situacijam, le dolgoročna naložba.

Govor tovarišice Zore TOMIĆ, pomočnika republiškega sekretarja za zdravstvo in socialno varstvo na svečani seji Komisije za UNICEF, dne 12/12-1966.

SPOŠTOVANE TOVARIŠICE IN TOVARIŠI,

ko z današnjo sejo želimo počastiti 20 letnico ustanovitve in dela UNICEF-a, organizacije, ki je s svojim delom rešila življenje in zdravje tisočev in tisočev otrok po vseh celinah sveta in je za svoje delo in ideje, ki jo vodijo pri njenem delu dobila Nobelovo nagrado za mir v letu 1965, se mi zdi potrebno, da tudi mi danes v mislih prehodimo njeno dvajsetletno pot, in najdemo v njej svoje mesto in svoje delo.

Druga svetovna vojna, strašne posledice, ki jih je postila za seboj, uničene domove in steptano zemljo, sestradane otroke in onemogle matere, se ni dalo odpraviti v nekaj letih z UNRR-ine pomočjo, za katere nadaljnje delovanje se niso mogle sporazumeti članice Združenih narodov - v skladu pa je ostalo 30 milijonov dolarjev. In kam z njimi - kam naložiti te dolarje, da bodo najbolj koristno uporabljeni? Nekaj delegatov Zsruženih narodov je predložilo ustanovitev agencije za pomoč otrokom. In res, Generalna skupščina združenih narodov je v decembru 1946 leta osnovala UNICEF - specialno agencije ZN, ki naj bi nudila nujno pomoč otrokom in materam v vojni razdejanih dežel. Maurice Pate je prevzel vodstvo te agencije, žal pa zaradi svoje smrti ni dočakal visokega priznanja tej agenciji - Nobelove nagrade za mir.

V sodelovanju z vladami, članicami Združenih narodov je zrasel UNICEF, ki so mu skoraj iz leta v leto podaljševali življenje v največjega organizatorja pomoči v zgodovini, in to predvsem v Italiji, vzhodni Evropi in na Balkanu. Ko je dosegel vrhunec te faze svojega dela, je UNICEF dajal hrano, pa tudi obleko, zdravila in cepivo za več kot 6 milijonov mater in

otrok, oskrboval je tudi otroke in matere palestinskih beguncev. Do konca leta 1949 je za svojo pomoč Evropi potrošil 77 milijonov dolarjev.

Ko so bile do leta 1950 v glavnem odpravljene najhujše vojne posledice, bi moral UNICEF v normalnih pogojih prenehati s svojim delom ali pa delovati le, če bi nastopile izredne potrebe. Pate in njegovi sodelavci v organizaciji in pristaši UNICEFa v Generalni skupščini so spoznali v koncu tega izrednega obdobja možnost za začetek humanitarne akcije v dobrobit otrok na širšem polju dejavnosti. V takoiimenovanih nerazvitih deželah sveta (ki pa predstavljajo 2/3 svetovnega prebivalstva) je še vedno velika večina otrok živela v razmerah, ki jih ne bi mogli imeti za normalne razmere.

Bila je dilema: ali lahko mednarodno pripravljenost za pomoč žrtvam vojne in odpravo neposrednih posledic vojne preusmerimo na pomoč tem otrokom? Generalna skupščina je podaljšala življenje UNICEFu za triletno preizkusno dobo z nalogo, da preusmeri svojo pozornost na dolgoročne programe v korist otrok v manj razvitih deželah. UNICEF je častno opravil ta izpit - in leta 1953 je bilo podaljšano življenje UNICEFu za nedoločen čas - spremenilo se je njegovo ime v "Fond ZN za pomoč otrokom". Stara kratica UNICEF pa je ostala, ker je to ime agencije postalo simbol zdravlila otrokom vsega sveta".

V sodelovanju s svetovno zdravstveno organizacijo je UNICEF začel boj proti malariji, trahomu, kožnim boleznim, tuberkulozi, lepri in drugim med otroci razširjenim boleznim. Dejstvo, da so že za 10 centov penicilina ozdraveli 4 otroci od kožnih bolezni; 50 centov je bilo dovolj za nabavo DDT, da bi se eno leto zavarovalo 7 otrok pred malarijo; da je bilo za 25 centov antibiotikov dovolj za ozdravljenje dveh otrok - samo po sebi pove dovolj. UNICEF je začel z dolgoročnejšim programom pomoči pri ustanavljanju zdravstvenih postaj za matere in otroke. Stožisi Unicefovih torbic za babice - vsaka stane 22 dolarjev - je bilo poslano na vse celine sveta, da bi bilo bolje materam in otrokom.

Pod vodstvom Maurice Pate so rasli fondi UNICEFa. Njegov cilj, da postane univerzalno gibanje, še ni v popolnosti uresničen, vendar je že v januarju 1955 dajalo 121 dežel svoj prispevek za Unicefove programe in je UNICEF pomagal 118 deželam. Dohodki UNICEFa dosega jo letno preko 33 milijonov dolarjev : 80 % iz deleža vlad, ostanek pa so prostovoljni prispevki, organizirani programi in od prodaje čestitk. Tako kot so se večali UNICEFovi dohodki, je ta razširjal svoje oblike pomoči v skladu z velikimi potrebami otrok v deželah v razvoju. Pomagal je pri ustanavljanju mlekar, proizvodnji visoko proteinske hrane, izvajanju programov prehrane in družbenih služb za otroke, zlasti v prenapolnjenih mestih in barakah.

Toda pomoč UNICEFa se veže na sodelovanje in materialno udeležbo vlad v deželah, ki prejema jo to pomoč, da tudi same ustanavljajo in razširjajo lastne službe za otroke. Uspehi UNICEFa so veliki; preko 100 milijonov oseb je pregledanih zaradi kožnih bolezni, ca 41 milijonov se jih je zdravilo (polovico od tega so žene in otroci). Samo v letu 1964 so UNICEFova sredstva za boj proti insektom obvarovala 45 milijonov oseb v 28 deželah pred malarijo. UNICEF je pomagal opremiti 8.610 zdravstvenih centrov in 21000 ambulant, pomagal je opremiti 200 podjetij za proizvodnjo mleka in velika je njegova pomoč pri izobraževanju bolničark, babic, dijetičarjev, prosvetnih in družbenih delavcev.

UNICEFova prizadevanja so pomemben delež v boju za mir, v odpravljanju vzrokov vojn in težav, ki prepogosto ležijo tudi v slabih gospodarskih in družbenih pogojih, UNICEF neposredno pospešuje mednarodno razumevanje tudi v dejanjih.

Delež UNICEFa v naši deželi je zelo pomemben. Ko je naša država v novembru 1947 podpisala sporazum z UNICEFom je začela njegova aktivnost pri nas s kratkoročnimi programi - programi hitre pomoči, ki so bili nujni tako po vojni in dolgoročnimi programi, ki vključujejo vsestransko zaščito matere in otroka, razvoj šolskih mlečnih kuhinj, varstvenih ustanov, šol in drugega. Čeprav je bila pomoč takoj po vojni izdatnejša, ne moremo sedaj zanikati pomena te pomoči v obliki različnih programov (zdravstvenega, šolskega in drugih). Z UNI-

CEFOvo pomočjo se je zdravstvena zaščita matere in otroka dvignila na današnjo raven. Čeprav se pomoč Jugoslaviji zmanjšuje, še vedno niso programi čisto zaključeni, še vedno daje pomoč pri razvoju mlekarstva, zdravstvene službe in varstva matere in otroka, ter šolstva (ni rečeno, da bo UNICEF popolnoma prenehal s to pomočjo). Vendar lahko rečemo, da je UNICEF v Jugoslaviji izpolnil naloge in opravičil svoj obseg - zaradi humanih ciljev. Naš delegat na zasedanju Generalne skupščine je takole ovrednotil UNICEF: "Jugoslavija ne vidi v mednarodnem skladu za pomoč otrokom le ustanove za nudenje pomoči, pač pa vzgled sodelovanja v duhu Ustanovne listine ZN. Zato se bo Jugoslavija še nadalje zavzemala za razvoj te humane in koristne organizacije".

Pomoč, ki jo je prejela naša republika od UNICEFa od leta 1948 ni tako majhna, da bi jo lahko podcenjevali. Zato mi dovolite, da na tej seji naštejemo samo nekaj skopih podatkov o tej pomoči - njeno težo in vrednost pa boste sami ocenili:

- za boj proti malariji smo prejeli 1,285.474 kg praška DDT;
- za preprečevanje mikoze aparate in drugi drobni material;
- za preprečevanje endemskega luesa vso aparaturo, ozdravljenih je bilo 1238 oseb;
- prejeli smo fluorografski avtomobil s prikolico, za Inštitut TBC Golnik streptomycin in drug droben material,
- inkubatorje za centre za nedonošenčke in druge aparature za zmanjšanje umrljivosti nedonošenčkov,
- opremo za 18 dispanzerjev, 46 posvetovalnic, 9 demonstracijskih kuhinj, babiške torbice in pribore za babice,
- razno opremo za šole: za zdravstvene delavce v Ljubljani, Celju, Mariboru in bivšo babiško šolo v Ljubljani,
- razno opremo za demonstracijski center UNICEF v Ljubljani, ki ga sestavljajo Centralni otroški dispanzer, Centralni ginekološki dispanzer in Šolska poliklinika,
- opremo za tri intermediarne centre v Trbovljah, Kopru in Murski Soboti,
- dispanzerji in posvetovalnice so prejeli 12,510.000 A+D vitaminskih ampul,

- za preprečevanje trahoma smo prejeli skoraj 8000 tub različnih mazil,
- za šolski program, ki zajema sanacijo vodoskrbnih objektov, stranišč, ureditev šol, kopanic, priročne šole, ambulate, ureditev šolskih vrtov in šolskih mlečnih kuhinj in delavnic, smo prejeli razno opremo, aparate in druge predmete v okrajih Novo mesto, Nova Gorica, Koper, Murska Sobota,
- dobili smo opremo za usposabljanje defektne mladine, ki je v domu invalidne mladine v Kamniku (urarsko, precizno mehansko in radio tehnično delavnico;
- UNICEF je prispeval k izgradnji oz. opremi mlekar- skih obratov v Novem mestu, Stični, v Ljubljanskih mlekarnah in tovarni mlečnega prahu v Murski Soboti;
- za izvrševanje programov smo prejeli 28 avtomobilov in 59 koles.

Številke so zgovorne - zgovoren pa je tudi sestav udeležencev današnje seje: od šoferjev, ki upravljajo že vrsto let UNICEFova vozila, pa do politikov, ki se zavzemajo za uresničenje humanih ciljev UNICEFa, smo se zbrali, da ponovno pritrdimo privrženosti tem ciljem UNICEFa.

Zato dovolite, da končam z besedami Henryja Labanisse, ki je dejal 25. oktobra lani, ko je sprejel Nobelovo nagrado za mir v imenu UNICEFa: " To nagrado sprejemamo z zavestjo, da milijoni otrok še vedno trpe zaradi lakote, bolezni, slabe prehrane in nevednosti. Nagrado sprejemamo z obljubo, da bo UNICEF v prihodnosti igral še večjo vlogo v preprečevanju trpljenja otrok po vsem svetu". In mislim, da te besede tudi nas obvezujejo.

REPUBLIŠKO POSVETOVANJE O PROBLEMIH SPLAVA

v Ljubljani dne 16/6-1966 - povzetek razprave

Republiško posvetovanje o problemih splava je organiziral Sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo. Posvetovanja so se udeležili predsedniki in socialni delavci komisij za dovolitev splava, zastopniki medobčinskih zdravstvenih centrov in socialnih služb. Podobno posvetovanje je bilo v letu 1964, ko se je predlagalo, naj se taka posvetovanja organizirajo večkrat, po možnosti vsako leto.

Poleg uvodnih besed je dnevni red obsegal še naslednje točke:

1. o nekaterih posledicah splava (prim.dr.B.Tekavčič)
2. problemi klasifikacije in dovoljevanja splavov iz socialnih razlogov (dr.L.Andolšek - Jeras)
3. informacija o zveznem prednačrtu temeljnega zakona o prekinitvi nosečnosti (dr.S.Simoneti).

Razprava se je v glavnem omejila na tri probleme, in sicer: spolna vzgoja, socialna indikacija za dovolitev splava ter novi prednačrt zakona.

I.

Na komisijah srečujejo še vedno zelo veliko število mladih o spolnih zadevah povsem nepoučenih ljudi. Povdarjeno je bilo, da se vse preveč počasi uvaža poučitev o biologiji, fiziologiji v redne šole. V ob-
čini Trbovlje bodo n.pr. v tem šolskem letu redna predavanja za mladino nad 15 let, ki jih bo izvajal zdravnik. Taka predavanja bodo tudi pri predvojaški vzgoji ter za starše.

II.

V preteklem letu 1965 je bilo nekoliko večje število vloženih prošenj za splav v primerjavi z letom 1964. Tudi odstotek dovoljenih prošenj je bil nekoliko višji.

V razpravi so razmišljali o tem, kako bi na komisijah obravnavali posamezne primere povratnic, prvesnic in prosilk z osebnimi razlogi, da bi bilo teh prošenj čim manj.

Prvesnice

Ugotavljajo, da se starostna meja v nekaterih komisijah (n.pr. Murska Sobota) pomika navzdol proti 15.letom, ter da tudi mladi zakonci prosijo za splav ob prvi nosečnosti. Problemi teh prosilk - prvesnic - so zelo zapleteni; med njimi so tudi dekleta, ki jim grozi izključitev iz šole, če ohranijo nosečnost; tudi starši se potegujejo za prekinitev nosečnosti. Predlaga se, naj bi take prosilke obravnavale komisije II. stopnje, ker je tu več časa za intenzivno obravnavo. Študentke naj obravnavajo komisije, ki so pristojne po kraju

bivanja staršev, ne pa ljubljanska komisija, ki največkrat nima na razpolago verodostojnega socialnega izvida. Če so študentke vzdrževane osebe, naj se na komisijo pokliče tudi starše. Kriterij pri privesnicah, kjer sta oba partnerja že zaposlena, naj bo praviloma strožji.

Povratnice

Število teh primerov je precejšnje. Mnogo je takih, ki imajo zelo majhen presledek med dvema nosečnostima. Med temi je tudi zelo velik del žena, ki prosijo za splav iz osebnih razlogov.

Tudi te primere naj bi obravnavale komisije II. stopnje praviloma v prisotnosti obeh partnerjev. Prosilkam po 40. letu naj se splav odobri.

Zaposlitev v tujini

Ekonomska migracija prinaša že dalj časa pred komisije nove probleme. Često se vračajo žene s prošnjami, ki so zaposlene v tujini ali pa take, da so zaposlene v tujini partnerji. Vsi taki primeri naj se dosledno obravnavajo po istih kriterijih kot ostale prosilke. Emigracija sama po sebi ni vedno razlog, da se dovoli splav iz socialnih indikacij.

Brezposelne prosilke, iz osebnih razlogov itd.

Vsi ti primeri so potrebni posebno skrbne proučitve pred obravnavo oziroma odobritvijo. Med ženami, ki prosijo iz osebnih razlogov se opaža, da je vse večje število prošenj pri ženah, ki živijo precej nevezano življenje in utemeljujejo prošnjo za prekinitev s socialnimi motivi. V resnici gre za zanositev s poročenimi moškimi, neznanim, slučajna srečanja itd.

III.

Pripombe na nov osnutek zakona iz Slovenije sta zbirala Koordinacijski odbor za načrtovanje družine pri Konferenci za družbeno aktivnost žensk ter Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo in jih predložila Zveznemu koordinacijskemu odboru oziroma Zveznemu sekretariatu. Ta točka dnevnega reda je imela predvsem namen obvestiti prisotne o glavnih spremembah

ter zabeležiti mnenja o teh vprašanjih.

Pripombe k bistvenim novostim novega zakona so bile sledeče:

- a) Glede participacije žene pri postopku naj se izdela poseben predpis. Celotni strošek je verjetno precejšen, če se vračuna delo patronažne sestre, ginekološki pregled ter samo delo komisij. Prisotni menijo, da bi k stroškom participirale občine, kar naj bi bilo posebej predpisano. Tudi žene naj bi same prispevale določena sredstva. Mnoge komisije pa so že doslej pobirale od žena določen prispevek, ki so ga uporabile za nakup instrumentov oziroma zdravstveno-vzgojnih pripomočkov za poučitev o kontracepciji (Trbovlje, Ljubljana).
- b) K določilu zakona, naj se splav ponovno dovoli v razdobju 3 let, ni bilo posebnih pripomb.
- c) Prisotni so menili, da je nesprejemljivo določilo, po katerem naj bi tujim državljanke pri nas dovoljevali in izvedli prekinitev nosečnosti - razen iz medicinskih razlogov.
- d) Tudi dolžnosti zdravstvene službe in pravice žena do kontracepcije so predvidene v novem zakonu. V zvezi s tem so bili prisotni mnenja, da se morajo res čimprej usposobiti vse odgovorne zdravstvene službe za to delo, da pa je potrebno za to zagotoviti tudi finančna sredstva. Nadalje se naj poveča in razširi asortiment sodobnih sredstev za kontracepcijo; nekatera je smotrno tudi uvažati, v kolikor jih doma ne proizvajamo. Ponovno so poudarili, da je stalna založenost velikega števila različnih sredstev osnovni pogoj za večjo in širšo uporabo le-teh.

Dr. Lidija Andoljšek

PROBLEMI KLASIFIKACIJE IN ODOBRAVANJA SPLAVOV IZ SOCIALNIH INDIKACIJ

V zadnjih letih se je zvrstilo že mnogo posvetovanj o problematiki splava, vendar po podatkih, ki smo jih

zbrali, še vedno ne moremo trditi, da se je akutnost tega problema v Sloveniji kakorkoli zmanjšala.

Po podatkih z mednarodnega kongresa v Rostocku 1960 1. je razmerje med rojstvi in splavi v velikih mestih 1:3, povprečje pa je 1:1. V Sloveniji je od leta 1960 do 1965 to razmerje 1:0,6 (na rojstvo pride 0,6 splavov). V Ljubljani je število splavov glede na rojstva nekoliko višje, 1:0,8.

Gibanje splavov in rojstev v Sloveniji v letih 1960 do 1965 je prikazano v naslednji tabeli:

Leto	Število splavov	Indeks	Štev. rojstev	Indeks	Štev.dovolj splavov	Indeks
1960	12.795	100	22.989	100	6.667	100
1961	13.305	104	24.166	105	7.246	108
1962	15.480	121	24.141	105	9.611	144
1963	15.736	123	25.013	108	9.459	142
1964	15.990	125	25.953	112	9.587	143
1965					10.460	156

Kaj nam pokaže analiza o gibanju splavov po posameznih komisijah v Sloveniji v letih 1964 in 1965.

Primerjava je pokazala naslednje razlike:

1. V letu 1965 se je število prošenj za odpravo plodu povečalo za 515 ali 4,7 %. Največ, 284 prošenj ali 55 % celotnega povečanja prošenj v Sloveniji, je evidentirala ljubljanska komisija I. stopnje, sledi ji koprška s 6 % povečanja števila vseh prošenj, pri ostalih slovenskih komisijah pa te razlike niso tako vpadljive. Zanimivo je, da je leta 1965 zabeležilo porast števila prošenj 9 od 14 komisij za odpravo plodu v Sloveniji. Ostale 4 komisije Brežice, Jesenice, Celje in Ptuj so zabeležile zmanjšanje števila prošenj, največ 22 ali 2 % je bilo pri celjski komisiji, pri eni, tj postojnski pa se stanje ni spremenilo.
2. Leta 1965 so komisije v SR Sloveniji odobrile 533 prošenj več kot v prejšnjem letu ali 6,3 %. Odstotek odobrenih prošenj je bil leta 1964 77,5 %,

leta 1965 pa 78,2 %, kar kaže na malenkostno sprostitvev kriterijev pri komisijah I. stopnje. Podatki kažejo, da se je najbolj povečal odstotek odobritev v koprski komisiji in sicer za 16,1 %. Majostrejši kriteriji, ki jih je imela kranjska komisija, so se tudi nekoliko omilili (od 58,4 % leta 1964 na 65 % leta 1965). Najvišji odstotek odobritev beleži v obeh komisijah v Brežicah - 98 %.

3. Število prošenj na komisijah II. stopnje se je povečalo za 74 ali 6,3 %. Malenkostno se je povečal odstotek odobritev od 76,1 % leta 1964 na 68,7 % leta 1965. K temu povečanju je največ prispevala kranjska komisija z 11,7 %, najbolj pa so se kriteriji poostriili v Celju, kjer se je odstotek odobritev zmanjšal za 11,3 %.

4. Pri vseh komisijah I. in II. stopnje se je odstotek zavrnenih prosilk zmanjšal samo za 1 %.

V letu 1965 se je na II. st. komisijo pritožilo 86 % zavrnenih prosilk. Komisije obeh stopenj so v letu 1965 dokončno odobrile prošnje za odpravo plodu 91,2 % prosilkam, tudi samo 1 %-ne povečanje v primeri z letom 1964.

V dosedanjem delu komisij za odpravo plodu se je pokazalo, da socialna indikacija kot vzrok za splav vedno bolj izstopa. Kot potrditev tega navajamo, da je bilo pri vseh komisijah v Sloveniji v preteklih letih 92,4 % vseh prošenj za prekinitev nosečnosti utemeljenih s socialnimi razlogi.

Zavedamo se, da se kriteriji za socialno indikacijo spreminjajo, sicer pa je prav ta indikacija zelo širok pojem. To je razvidno že iz prošenj za splav, v katerih se največkrat med seboj prepleta več razlogov, ki so prosilko privedli do te odločitve.

Običajno grupiramo socialne indikacije v naslednje podgrupe:

- stanovanjske razmere
- socialno ekonomske težave
- neurejene družinske in osebne zadeve
- bolezen v družini

- razdor v družini
- alkoholizem v družini
- osebni razlogi
- ostalo.

Na komisiji I. st. za odpravo plodu v Ljubljani je bilo obravnavanih prošenj za splav v:

tromes.	leto	odobrenih	odklonjenih	%	skupaj
IV.	1959	563	102	15	665
I.	1963	623	213	25	836
I.	1966	697	135	20	882

Razčlenitev socialnih indikacij po danih skupinah:

	IV.trom 1959	I.trom 1963	I.trom 1966
stanovanjske razmere	44 %	29,5 %	24,7 %
socialno-ekonomske težave	25 %	27,6 %	18,8 %
neurejene družinske in osebne zadeve	5,5 %	24,7 %	25,3 %
bolezen v družini	6,4 %	2,6 %	2,2 %
razdor v družini	5,7 %	2,8 %	2,2 %
alkoholizem v družini	7,7 %	4 %	2,2 %
osebni razlogi	5,7 %	8 %	24,2 %

1. Iz podatkov te tabele je razvidno, da stanovanjski problem kot vzrok za splav ni več tako številen. Še vedno pa naleto nanj ljudje, ki se preseljujejo v mesta. Omembe vreden je zlasti podatek, da so med prosilkami, ki jim je bil splav odobren, prav zaradi slabih stanovanjskih razmer številneje (31 %) zastopane delavke kot pa uslužbenke (18 %).
2. Socialno-ekonomske težave so med vzroki za splav v opadanju, vendar pa razčlenitev pokaže, da med njimi z 21,2 % izstopajo prosilke, ki jim štiri, pet ali šestčlansko družino vzdržuje samo mož. Samo nekoliko manjši je odstotek prosilk, ki imajo obenem z možem nizke dohodke - 20,4 %. 16,5 % je tistih prosilk, ki so zašle v ekonomske težave zaradi gradnje hiše, s 14,1 % pa je zastopana v zadnjem času naraščajoča kategorija prosilk, to so žene samohranilke, pri katerih je brezposelnost vzrok njihovim težavam.

3. Neurejene družinske in osebne zadeve so zlasti od 1959. leta do 1963. leta kot vzrok za splav številno zelo narasle. Med prosilke, ki navajajo v prošnjah za splav te razloge, uvrščamo žene, ki so zaradi svoje neurejenosti, nezrelosti, nepoučenosti in naivnosti nezaželeno zanosile. Reševanje teh prošenj za splav je za komisijo najtežje, ker gre večinoma za samske prosilke, ki se običajno tudi prvič noseče in so tako zaradi splava izpostavljene vsem njegovim posledicam.

Število samskih prosilk počasi narašča:

IV. trom 1959	20 %
I. trom 1963	23 %
I. trom 1966	25 %

V tej skupini prosilk je največ 42,1 % tistih žena oziroma deklet, ki nimajo urejenih niti najosnovnejših življenskih pogojev. Navadno so to dekleta iz podeželja ali oddaljenih krajev, ki živijo kot podnajemnicev najtežjih življenskih pogojih. Mnoge med njimi tudi pomagajo v gospodinjstvih, kjer živijo, kljub temu, da so že redno zaposlene. Razumljivo je, da bi otroci pomenili tem prosilkam veliko breme, saj same ne bi mogle skrbeti zanje. Kar 18,7 % ali 31 žena iz te skupine prosilk je zanosilo v neresnem razmerju, ki je bilo v 16 primerih celo samo slučajno. 23 ali 13,4 % je prosilk, ki so imele sicer resno razmerje, nobeden izmed partnerjev pa ni imel možnosti za skupno življenje. Isto je tudi število žena, ki so zanosile s poročenimi partnerji. To postaja glede na prejšnja leta vedno bolj pogost pojav. Najmanjši (12,9 %), vendar vseeno zaskrbljujoč je odstotek tistih prosilk, ki niti ne vedo s kom so zanosile, ker so partnerja srečale samo nekajkrat, včasih celo samo enkrat, pa je že prišlo do spolnih odnosov. Med temi dekleti je bilo največ delavk (15 do 22); med njimi sta bili samo dve mladoletnici, sicer pa jih je bilo največ - 9 prosilk starih od 20 do 25 let.

4. Bolezen v družini, kot vzrok za splav, po podatkih omenjene tabele stagnira, zato podrobnejša razčlenitev ni umestna.

5. Razdor v družini, kot vzrok za splav številčno zelo

pada, vendar je to indikacijo najtežje objektivno oceniti. Dogaja se namreč, da prosilke z namenom, da bi dosegle prekinitev nosečnosti, celo začno ločitveni postopek, ki ga po odobrenem splavu umaknejo.

6. Tudi alkoholizem ni več tako problematičen, oziroma številčen vzrok za splav, saj se je njegov odstotek znižal od 7,7 % leta 1959 na 2,2 leta 1966.
7. Glede na tromesečji ostalih dveh let, je letos število prošelj za splav iz osebnih razlogov zelo naraslo. Med temi prosilkami je največ, to je 43,4 % takih, ki imajo zelo urejene socialne in ekonomske pogoje, pa zaradi želje po ohranitvi standarda nočejo imeti otrok. Navadno te žene odklanjajo kontracepcijska sredstva in smatrajo splav za svojo pravico. Poleg teh uvrščamo v skupino prosilk, ki v prošnjah za splav navajajo osebne razloge, še žene, ki so starejše od 40 let in tiste z majhnimi otroki, za katere nimajo ustreznega varstva.

Število otrok pri ženah, ki jim je bil splav odobren:

	brez otrok	1-2 otroka	3 in več otrok
IV. trom. 1959	13,8 %	50,9 %	35,3 %
I. trom 1963	17,4 %	60,7 %	21,9 %
I. trom 1966	16,8 %	69,2 %	14,0 %

Opažamo, da raste število prošelj za prekinitev nosečnosti pri ženah, ki nimajo otrok in pri tistih z enim in dvema otrokoma. Tako je med ženami, ki jim je bil splav odobren v omenjenih tromesečjih, 112 brez otrok, 226 z enim in 244 z dvema otrokoma. Razvidno je torej, da žene vedno bolj teže k zmanjšanju števila otrok.

Iz teh podatkov komisije I. stopnje za odpravo plodu v Ljubljani, ki jih je zbrala in strokovno obdelala socialna delavka Albina Pečaver, je razvidno, da sta najbolj pereča naslednja problema:

- naraščanje števila prošelj zaradi neurejenih družinskih in osebnih zadev,
- naraščanje števila prošelj zaradi osebnih razlogov.

Iz podatkov ljubljanske komisije za odpravo plodu je

med drugim tudi razvidno, da število mladoletnic stagnira - okrog 80 letno. Nasprotno pa odstotek povratnic očitno pada, od 22,7 % v letu 1961 na 19 % v prvem tromesečju 1966, kar je nedvomno posledica propagiranja uporabe kontracepcijskih sredstev.

Želeti bi bilo, da se na posvetovanju zavzamejo določena stališča do naslednjih vprašanj:

vprašanje tujih državljanek
vprašanje naših državljanek, zaposlenih v tujini
vprašanje brezposelnosti
vprašanje žensk, ki zanosijo s poročenimi in nepoznanimi partnerji.

Poleg tega pa bi bilo potrebno vskladiti za območje SR Slovenije odnos do dovolitve splava privesnicam in povratnicam.

Primarij dr. Bogdan Tekavčič

NEKATERE POSLEDICE SPLAVA

Nosečnost je fiziološko dogajanje, ki pa zajema vse organe in organske sisteme. Lahko bi rekli, da se v organizmu nosečnice dogaja prava revolucija, ali malce poetično, da dokončno vzcete prav v času prve graviditete. Fokus vsega dogajanja je intencija narave za uspešno dozoritvijo ploda in naravnim porodom.

Če izključimo iz naše obravnave spontane prekinitve nosečnosti (10 %), kjer se v verigo naravnih dogajanj tu ali tam vmeša patologija, ki prekine sinhroni mehanizem fiziologije - nam ostane 90 % vseh splavov, ki jih provocira človek. Provocira legalno ali ilegalno in s tem nasilno udara v naravno dogajanje, v fiziologijo nosečnosti. Če smo rekli, da predstavlja nosečnost fiziološko revolucijo - predstavlja provokacija abortusa pravo patološko kontrarevolucijo. Imejmo pred očmi primiparo, ki doživlja pravo kulminacijo v razvoju vseh organov in organskih sistemov in predstavljamo si kaj se dogaja v tem cvetočem organizmu, ki udari v uterus kireta in z nekaj potezami brutalno prekine vse najfinejše mehanizme, ki so se formirali zato, da bi to nosečnost

čuvali in jo pripeljali do fiziološkega konca. V naš čas maksimalne tehnizacije bi optimalno pristajala primerjava z dobro utečenim, finim in preciznim mehanizmom elektronskega stroja, katerega je menager pognal v tek z določenim ciljem. Ko stroj teče in že opravlja svoje poslanstvo, pristopi človek, mu nasilno iztrga droben del mehanizma in vse ustavi. Željenega cilja ne bo, stroj je pokvarjen in vsi precizni mehanizmi so oškodovani!

Ko obravnavamo posledice splava, se nujno moramo ustaviti ob dejstvu, da se posledice splava tolmačijo enostransko in bagatelizirajoče. Po dokaj zastarelem gledanju, ki ga zastopajo mnogi laiki in žal celo strokovnjaki, celo ginekologji, je posledičen le abortus, ki je narejen prepozno in v prilikah, kjer niso upoštevane vse kautele asepse in antiseptice. Po tem gledanju so vse zreducirane na streptostafilokokno infekcijo genitalnega trakta. Morda se kot komplikacija omenja perforacija, tetanus in izkrvavitve. Od tod mnenje, da splav, ki je narejen lege artis ni posledičen in ga lahko vršimo kadar se nam zdi to umestno, kar na tekočem traku !

Prav gotovo je dejstvo (in za to imamo statistične dokaze, ki jih bomo pozneje navedli), da so posledice tako neposredne, zgodnje, kot tudi posredne, kasne, mnogo manjše, v primeru abortusa, ki je izvršen lege artis v hospitalu kot onega, ki je narejen na kuhinjski mizi z zdravnikom, ali celo v neki skriti podstrešni sobi z mazačem. In prav to dejstvo je vodilo tiste, ki so formirali uredbo o komisijski dovoljenem splavu: izmed zla, ki je večje in manjše, izbrati manjšega ! Boriti se proti večjemu zlu, to je non lege artis provocirani abortus, z manjšim zlom, to je abortus artificialis. Računica je seveda le toliko časa pravilna, dokler gre za graduacijo posledic in dokler je diferenca posledic tako velika, da imamo na eni strani masovno umiranje, perforacije, sepse itd., na drugi strani pa posledice, ki niso tako lahko in hitro manifestne! Računica je pravilna tudi dotlej, dokler se zatrdno upa, da bo arteficielni abortus v celoti, ali vsaj v visokem odstotku nadomestil kriminalno provocirani abortus.

In še v enem primeru ta računica obvelja ! V primeru, ko gre na nekem določenem geografskem, ali celo nacionalnem področju za tako nizko stopnjo splošne in posebej

zdravstvene kulture, da predstavlja kriminalni abortus v večini primerov težke neposredne in posredne posledice. Čim višja je stopnja zdravstvene kulture, čim višji je standard, tem manjša je razlika med tehniko in pogoji in zato posledicami med a.a. in provociranim abortusom.

Abortus z vsemi njegovimi aspekti in posledicami je prav gotovo eden največjih in najresnejših problemov vseh časov in posebej našega časa, saj predstavlja pravi epidemiološki problem. In vendar, kljub dejstvu, da zajema vso zemeljsko oblo, tu manj, tam bolj, je navidez razumljivo, dejansko pa nerazumljivo, malo študij, ki bi sistematično obravnavale posledice abortusa, tako organske kot psihične.

Do neke mere je to razumljivo, če vzamemo pod lupo tiste nacije, ki so predvsem iz razloga preteče hiperpopulacije a.a. dovolile in ga celo propagirajo. N.pr. Japonci, Indijci, Kitajci itd. Zdravstvena služba teh nacij nima prevelikega interesa znanstveno obdelati posledice splava, ker bi zaključki eo ipso morali voditi vodstva teh vlad v priznanje maksimalne škodljivosti abortusa in prepovedi istega.

Podatki o posledicah abortusa, zlasti organskih, so na voljo iz nekaterih znanstveno naprednih zapadnoevropskih držav. Največ študij pa je vendar narejenih in objavljenih prav iz vzhodnoevropskih, socialističnih držav.

Znano je, da vse te države dovoljujejo a.a., vsled česar se ob analizi podatkov vsiljuje neprijeten dojem, da gre predvsem za prikaz mnogo manjše posledičnosti a.a. napram kriminalnemu abortusu.

Menim, da bi bilo popolnoma odveč spuščati se analitično podrobno v vsako posledico splava, ker so to strokovnjaku znane stvari. Rad bi le, za boljše razumevanje poznejših statističnih razglabljanj, osvežil najpomembnejše.

Neposredne posledice splava

Laceracija, ruptura in perforacija cerviksa, bodi pri dilataciji C.K., bodi pri sondiranju ali sami kiretaži,

ali pa pri vlaganju raznoraznih instrumentov.

Perforacija uretusa, črevja, rektuma ali mehurja.

Abundantna krvavitev in izkrvavitev. Šok, smrt.

Okvare raznih organov in organskih sistemov z raznimi kemičnimi "quasi abortivi". (Hepatopathia, icterus, anuria, uraemia, tetanus itd.).

Akutna infekcija genitalnega trakta od colpitisa, cervicitisa, endometritisa, adnexitisa, parametritisa, pelveoperitonitisa, do difuznega peritonitisa, Douglas abscesa in asepse.

Posredne in trajne posledice splava

Infekcija na kateremkoli mestu genitalnega trakta, kljub sodobnim možnostim aplikacije transfuzije in široko spektralnih antibiotikov - praktično vedno ima za posledico kronično ginekološko invalidnost. Kot kažejo raziskave, lahko računamo vsaj na navidezno *rastitutio ad integrum* le v 10 %. V vseh ostalih 90 % srečujemo slej ali prej konsekvence, katerih nekatere so spremljane z velikimi, vse življenje trajajočimi težavami, druge odkrijemo le, če jih iščemo. Prav to dejstvo, da vse posledice inflamacij niso vedno zvezane z bolečinami, zamegli resnično situacijo, ki ustvarja mnenje, da je abortus potekel brez posledic. Velja za zdravnika, še bolj zgovorno za pacientko !

Kronični cervicitis s konsekventno eritroplakijo, stenoza cervikalnega kanala, sinehije v cerviksu, zlasti pa v kavumu uterusa, tako kot posledica preveč intenzivne kiretaže, ki se-ga v miometriji kot posledica inflamacije endometrija. (Konsekventne dismenoreje, polimenoreje, hipermenoreje, spontani abortusi, kohabitacijske bolečine, zlasti ob prehodu faze vznburjenja in plato faze, ko je kongestija uterusa največja). Totalna ali delna placenta previa in placenta adhaerens in acreta. Endometriosi.

Kronični parametritisi, salpingitisi, ophoritisi, torej adnexitisi s konsekventnimi trajnimi bolečinami, cikličnega in izvencikličnega značaja. Inflamatorne men-

in menometroragije, zlasti ob pojavih eksacerbacije latentnih žarišč.

Trajinainvalidnost po totalni ekstirpaciji uterusa vsled perforacije. Trajne sekvele po pelveoperitonitisu v smislu adhezij s trajnimi bolečinami in možnostjo mehaničnega ileusa.

Trajne okvare mehurja in rektuma s fistulami po perforacijah.

Sekundarne amenoreje, oligo, poli in dismenoreje kot posledica provociranega hormonskega neravnovesja v previznem verižnem mehanizmu, hipofiza, ticeoidea, suprarenalka, ovariji, uterus.

Konsukutivni anovulatorni ciklusi.

Ektopična graviditeta kot posledica parcijalne abstrukcije in subfunkcije jajcevodov.

Subfertilnost ali definitivna storilnost. Zaradi: hormonskih motenj in sledečih anovulatornih ciklusov; motenj v sekreciji cervikalnega sekreta in ne-prehodbnosti cervikalnega kanala za spermije. Sine-hij v kavumu uterusa ali endometritisa in nemožnosti nidacije. Delna ali popolna abstrukcija jajcevodov.

Psihične posledice abortusa

Znano je, da zajema nosečnost poleg vseh organov in organskih sistemov tudi psiho nosečnice. In ko je ta v najbolj subtilni fiziološki labilnosti udari vanjo groba prekinitev vseh razvojnih procesov.

Premalo so raziskane organske posledice splava, žal še mnogo, mnogo manj velja to za psihične sekvele.

Le malo tovrstnih študij je bilo opravljenih. Prav gotovo ni vseeno ali gre za žensko, ki si otroka želi ali za takšno, ki si ga ne želi. Tudi ni vseeno ali gre za prvesnico ali za mnogorodnico. Ni vseeno tudi ali je poročena ali ne in končno kakšen je odnos partnerja in neposredna okolica do njene nosečnosti. Ti

in še drugi momenti so eminentne važnosti (starost, delovno okolje itd.) za nastop večje ali manjše psihične alteracije že pred, zlasti pa po abortusu.

Sprememba razpoloženja, občutek krivde, depresije, su-
icidantnost, invertiranost, koleričnost, razdražljivost,
so najpogostejši spremljevalci zgodnjega postabortivnega
obdobja.

Gnus napram partnerju nasploh in v spolnem oziru posebej
zmanjšan ali celo izgubljen libido, strah pred kohabita-
cijo, dyspareunija, pseudo frigidnost ali totalna frigid-
nost so posledice, ki lahko nastopajo zelo zgodaj ali kot
reminescenca na preživeto.

Abortus z vsemi svojimi atributi lahko predstavlja stres,
ki provocira sicer globoko latentno psihozo!

Posledice v luči statistike

	Smrtnost pri porodu	Smrtnost pri splavu
1920 - 1950	4 o/oo	28 o/oo
1945	1 o/oo	11 o/oo

Tabela 1. V.Lavrič: Smrtnost pri porodu in splavu

	Štev. splavov	Smrtnost po splavu	% materialne smrtnosti
1963	15.468	9 (0,06 %)	35 %
1964	15.385	8 (0,05 %)	53 %

Tabela 2. Simoneti: Smrtnost pri splavu

Država	Št.abor.	Leto	Št.smrti	%
Avstrija	127.000	1954-59	125	0,09
Bolgarija	210.000	1952-58	161	0,08
DDR	28.755	1950	11	0,04
Danska	10.000	1952	38	0,3
Anglija	-	-	-	0,3 - 0,4
Finska	20.000	1946-47	139	0,7
Francija	1,000.000	1947	20.000	2
Poljska	1,200.000	1956-59	220	0,02
SSSR	1,000.000	1936	2.500	0,2

Tabela 3. Število in odstotek smrti po splavu

Država	Št.abor.	Leto	Kompli- kacije	%
Bolgarija	20.980	1957	1.949	9,3
ČSR	-	1960	-	10-12
DDR	28.750	1950	1.079	3,6
Francija	1.000	1947	610	61
Švedska	-	1950	-	15,0

Tabela 4. Neposredne komplikacije - število in odstotek.

Avtor	Abortus	:	Perforacija
Novak	449	:	1
Mladenović	464	:	1
Dekanič	330	:	1
Kostič	475	:	1
Bolgarija	520	:	1

Tabela 5. Razmerje abortus : perforacija uterusa

Avtor	Krvavitev	Št. febrilis
Vilfan	0,9 %	0,7 %
Stazdaleff	0,3 %	1,09 %

Tabela 6. Krvavitve in febrilna stanja po splavu

Štev.komplikacij po splavu	
1962	275
1963	599
1964	635

Tabela 7. Vilfan: Komplikacije po že registriranem splavu v SRS

	Placenta pravia	Placenta adherens
1962	104	684
1963	108	933
1964	132	955

Tabela 8. Vilfan: Porast pl.praevia in pl.adherens v SRS

Avtor	Štev. abor.	Leto	Komplikacije	Porast št. gr. extrauterinae
Čik, Kocijan	735	1960	89 (12,1 %)	1957 - 1960
Celje			108 transfuz.	10 - 23 - 26
Kastelic				
Zagorje		- 1960-64	ca 10 %	

Tabela 9. Komplikacije po abortusu v Celju, Zagorju

Avtor	Štev.žena z vsaj 1 ab.	Leto	Organske posledice abortusa
Tekavčič	1.366	1962	Adnexitis, parametritis, Dysmenorrhoe, Dyspareunis, neredne krvavitve, bolečine

I

Da: 89 % Ne : 11 %

Kontrolna grupa

Avtor	Število žena brez abortusa	Leto	Organske posledice abortusa
Tekavčič	216	1962	iste

Da : 23 % Ne : 77 %

Tabela 10. Kasne organske posledice splava

Avtor	Štev.žena	Leto	Psihične posledice abor.
Tekavčič	1.366	1962	depresija, nervoza, slabša konstrukcija, slabši libido, občutek krivde

Da : 47 % Ne : 53 %

Tabela 11. Psihične posledice splava

Avtor	Štev.žena	Leto	% ab. pri starejših
Tekavčič	760	1963	Da : 54 % Ne : 46 %

Tabela 12. Odnos splava napram sterilnosti

Dodatek

Običajno se vrtimo v začaranem krogu nezadostne informativnosti. Ugotavljamo, da nam manjkajo osnovni

atributi, ki bi z njim lahko uravnavali načrtno starševstvo : spolne vzgoje ni, še spolnega pouka se bojimo, abortus na široko dovoljujemo, nasilni abortus ne pada, raje raste, kontracepcijska akcija ne teče.

Perlustracija mnenj naših državljanov, anonimno vprašanih odkrije dragocene podatke, ki nam lahko služijo za razmišljanje in ukrepanje.

I. Anketa

Anonimno smo vprašali 3.100 žensk, ki so imele skupaj 8.063 splavov, a najmanj vsaka po enega: Zakaj ne uporabljate sodobnega kontracepcijskega sredstva?

Coitus interruptus je siguren	31 %
Mož ne dovoli uporabe diafragme	12 %
Zaradi komodnosti	8 %
Splav je enostavnejša rešitev	47 %
Ne poznam boljšega sredstva	2 %

II. Anketa

Tem istim ženskam smo postavili dodatno vprašanje: Ali bi uporabljali sodobno sredstvo proti zanostvi, če bi ne imeli nobene možnosti za doseg splava?

Da : 91 %

Ne : 9 %

III. Anketa

Vprašali smo 380 mož tistih žena, ki so imele vsaj en splav: Zakaj ne uporabljate sodobnega kontracepcijskega sredstva?

Coit. interruptus je siguren	43 %
Žena ne dovoli kondoma	11 %
Diafragma je nepraktična	7,8 %
Splav je enostavnejša rešitev	41 %
Ne poznam boljšega sredstva	0,2 %

IV. Anketa

Tudi moške smo vprašali: Ali bi uporabljali sodobno sredstvo, če vaša žena ne bi imela nobene možnosti za doseg splava?

Da : 69 %

Ne : 31 %

Komentarji so pravzaprav nepotrebni! Zgovorno povedo, kako nizka je naša spolna kultura in kako prav je imel veliki dr. A. Stone, ki je dejal: "Abortus in kontracepcija sta dva inkompatibilna pojava!"

Z a k l j u č e k

Posledice splava so nesporne, dasi bo potrebna v nacionalnem merilu precizna, načrtna studija, ki bi bila zadosten dokaz tudi tistim, ki danes še ne verjamejo v vsestransko konsekvantnost splava.

Samo že netočna, megljena predstava, ki jo danes imamo, nam lahko mnogo pove. Predvidimo, da je v Sloveniji letno 30.000 splavov. V 10 letih torej 300.000. Po grobi analizi pomeni to vsa 270.000 kroničnih ginekoloških invalidov!

Bprba z abortusom proti abortusu je nesmiselna. Ža samo če zavremo dotok prvesnic in povratnic, smo naredili velik korak naprej. Mentaliteta tistih, ki vidijo najenostavnejšo pot z abortusom se bo prekvalificirala na sodobnejšo - na zavestno uporabo sodobnih preprečevalnih sredstev.

In končno: Že v Hipokratovi prisegi diplomiranega zdravnika najdemo obveznost, da ženi ne bo dajal sredstev za abortus.

Leta 1948 je Mednarodno zdravniško društvo v Ženevi predložilo zdravniško prisego, ki zdravnika zavezuje, da neomejeno spoštuje človeško telo, začnši od spočetja.

Literatura:

V. Lavrič (Novak-Mojič-Tekavčič) : Priročnik za delo v Dispanzerju za žene.

Zbornik konference IPPF - Rostoch (1960)

Zbornik konference IPPF - Singapur (1964)

D. Vilfan: Ginekološka hospitalna služba SRS (1965)

R. Čik, A. Kocijan: Poročilo s konference o problemih abortusa in kontracepcije za celjski bazen (1962)

T. Kastelic: Poročilo s konference o planiranju družine in problemu abortusa v Zasavju (1966)

S. Simoneti: Zdravstveno varstvo (1965)

B. Tekavčič: Svetovanje o problemima trudnoče i kontracepcije (1963).

ZAKLJUČKI IN SMERNICE

POSVETOVANJE O DELU ODBOROV ZA POMOČ ODPUŠČENIM OBDOJENCEM

Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo je v sodelovanju z Republiškim sekretariatom za notranje zadeve organiziral posvetovanja o delu in nalogah odborov za pomoč odpuščenim obsojencem. Posvetovanja so bila v Celju, Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti in Postojni. Objavljamo zaključke in smernice s teh posvetovanj.

1. Pri vsakem svetu za socialno varstvo občinske skupščine mora delovati odbor za pomoč odpuščenim obsojencem, kot to določa člen 75 zakona o izvrševanju kazenskih sankcij.

Odbor je družbeni organ, ki nudi pomoč odpuščenim obsojencem, obravnava pa tudi širša vprašanja boja proti kriminaliteti in prekrškom. Odbor seznanja o svojem delu in problematiki druge organe in organizacije (občinsko skupščino in njene svete, družbeno politične organizacije, gospodarske in druge delovne organizacije) ter jih tako priteguje k sodelovanju za reševanje teh vprašanj.

Za uspešno delo odbora je pomemben njegov sestav in kolektivno delo.

2. Odbor za pomoč odpuščenim obsojencem naj nudi pomoč vsem osebam, ki so odpuščene iz prestajanja kazni (sodno in upravno kaznovanim) in so pomoči potrebni. Prednost pri nujenju pomoči pa imajo osebe, ki so prvič ali drugič obravnavane zaradi kaznivih dejanj ali prekrškov. Tem je treba posvetiti še posebno pozornost.
3. Potrebno je zagotoviti koordinirano in kontinuirano

irano delo z obsojencem (pred odhodom na izvrševanje kazni, v času prestajanja kazni, ob in po odpustu s prestajanja kazni).

Za uspeh dela je pomembno medsebojno obveščanje med organi za notranje zadeve, službo za izvrševanje kazni in socialno službo o stanju in podvzetih ukrepih.

Odbori za pomoč odpuščenim obsojencem naj okrepijo ali vzpostavijo sodelovanje s socialno službo v kazensko poboljševalnih zavodih v obliki pogostejših pismenih in osebnih stikov.

4. Okrepiti je potrebno socialno službo v občinah za preventivno delo z družbeno negativnimi pojavi. Izrazito socialne probleme mora reševati socialna služba, ne pa organi za notranje zadeve. Za to naj se zavzamejo sveti za socialno varstvo in odbori sami.
5. Socialno službo v kazensko poboljševalnih zavodih, ki je že dosegla viden razvoj in napredek, je potrebno še utrjevati, da bo zmogla vse naloge, ki se pred njo postavljajo (socialna obdelava vsakega obsojenca, terensko delo pri pripravah za odpust obsojenca, obiskovanje odpuščenih obsojencev itd.).
6. Dosedanje oblike in vrste nudenja pomoči odpuščenim obsojencem so bile koristne in uspešne. Med vrstami in oblikami pomoči naj bo na prvem mestu zaposlitev odpuščenega obsojenca. Zaposlitev je lahko kakršnakoli, le da nudi osebi najnujnejša sredstva za preživljanje. Denarno pomoč se naj daje le izjemoma, ko ni mogoče z drugimi oblikami pomoči odpuščeni obsojeni osebi zagotoviti preživljanja in če je oseba sposobna pravilno porabiti denarno pomoč.
7. Občinske skupščine morajo zagotoviti za delo odborov za pomoč odpuščenim obsojencem potrebna sredstva. Za to naj se zavzamejo sveti za socialno varstvo in odbori sami tako, da obvestijo občinsko skupščino o svojem delu in prob-

lenih, ki se ob delu pojavljajo.

8. Kazensko poboljševalni zavod naj pravo časno obvesti odbor za pomoč odpuščenim obsojencem o predvidenem odpustu obsojenca. Odboru je treba sporočiti za kakšno delo je usposobljen in sposoben odpuščen obsojenec, koliko ima prihranjenih denarnih sredstev ter kakšno obliko pomoči bo potreboval.

Služba za izvrševanje kazni naj prouči možnost, da bi kazensko poboljševalni zavodi obsojenčeve prihranke nakazali socialni službi občine, ta pa bi pomagala odpuščeni osebi pri pravilni porabi teh sredstev.

Odbori za pomoč odpuščenim obsojencem naj proučijo možnost dajanja denarnih posojil tistim odpuščenim osebam, ki kažejo, da bodo v redu živele in delale.

9. Odbor za pomoč odpuščenim obsojencem je praviloma dolžan nuditi pomoč le tistim odpuščenim osebam, za katere je prejel obvestilo o odpustu.

Odpuščenim obsojencem, ki so si po vrnitvi s prestajanja kazni izbrali novo prebivališče (čl. 76/4 ZIKS) pomaga odbor tega izbranega kraja praviloma le, če so si osebe izbrale ta kraj v sporazumu s kazensko poboljševalnim zavodom in je odbor o tem prejel obvestilo.

Pri nujenju pomoči takim osebam naj odbori za pomoč odpuščenim obsojencem različnih občin vzpostavijo medsebojno sodelovanje in vršijo izmenjavo obsojencev, glede na to, da je včasih potrebno, da bivši obsojenec zamenja prebivališče (slaba družba, neprijemno okolje itd.).

10. Odbori za pomoč odpuščenim obsojencem naj pri iskanju zaposlitve za odpuščene osebe, tesno sodelujejo z zavodi za zaposlovanje delavcev in neposredno z delovnimi organizacijami.

11. Za odpuščene obsojence, ki nimajo po odpustu zagotovljene nastanitve, je potrebno v večjih mestih ustanoviti prehodne domove, v katerih bodo določeno dobo živeli in delali, dokler se jim ne uredi

zaposlitev in nastanitev izven doma (ustanovitev prehodnih domov predvideva čl. 74 ZIKS).

Sveti za socialno varstvo in odbori za pomoč odpuščenim obsojencem naj poskrbijo, da se zagotovi ustanovitev prehodnih domov v srednjeročnem programu razvoja republike oziroma občine.

12. Odpuščeni obsojenci - večkratni povratniki (sodno ali upravno kaznovani), kot potepuhi, delomrzneži, alkoholiki, osebno moteni in drugi, potrebujejo posebne oblike obravnavanja in pomoči (delovno-zaščitni dom za alkoholike, določeno bivališče za stalne kršilce javnega reda in miru), ker z doslej uporabljenimi ukrepi in oblikami pomoči ni bilo mogoče doseči njihove resocializacije. Republiški sekretariat za notranje zadeve in Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo naj poskrbita, da bodo te institucije programirane v srednjeročnem programu razvoja.

Republiški sekretariat za notranje zadeve, Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo in Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani naj proučijo možnost, da bi se večkratne storilce prekrškov obravnavalo tudi po kazenskem zakoniku.

13. Odbori naj obnovijo in še naprej razvijajo prakso določanja svetovalcev odpuščenim obsojenim osebam. Svetovalce se naj postavi osebam, za katere se pričakuje, da same po odpustu ne bodo sposobne reševati svojih problemov. Za svetovalca se naj vzame osebo iz delovnega ali življenskega okolja odpuščene osebe, ki bo sposobna opravljati to nalogo.
14. Socialna služba občine mora za vsako obsojeno osebo, ki nastopi kazen odvzema prostosti, izdelati socialno anketo v določenem roku (26. člen pravilnika o izvrševanju kazni odvzema prostosti). Socialna anketa mora biti strokovno izdelana in vsebovati vse podatke o dosedanjem življenju in razvoju obsojene osebe.

Sedanji vprašalnik za sestavo socialne ankete popravita in dopolnita Republiški sekretariat za no-

tranje zadeve in Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo, da bo bolj ustrezal namenu.

15. Sveti za socialno varstvo pri občinskih skupščinah naj pregledajo sestav odborov za pomoč odpuščenim obsojencem in po potrebi imenujejo nove odbore ali sedanje le dopolnijo z novimi člani. V tistih občinah, kjer odbori doslej niso bili imenovani ali niso delovali, pa naj sveti imenujejo nove odbore za pomoč odpuščenim obsojencem.

Sveti za socialno varstvo naj v prihodnje posvetijo več pozornosti delu odborov za pomoč odpuščenim obsojencem in naj vsaj enkrat letno sami obravnavajo problematiko dela z odpuščenimi obsojenci oziroma naj enkrat letno o tej problematiki poročajo skupščini občine.

Obenem naj sveti za socialno varstvo pregledajo delo socialne službe občinske skupščine in možnosti te službe za delo z družbeno neprilagojenimi osebami ter potrebne ukrepe predlagajo občinskim skupščinam.

16. Odborom za pomoč odpuščenim obsojencem in službi socialnega varstva je potrebno v prihodnje nuditi več strokovne pomoči pri njihovem delu na tem področju (strokovna navodila, priporočila, posvetovanja, seminarji itd.).